

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

DS

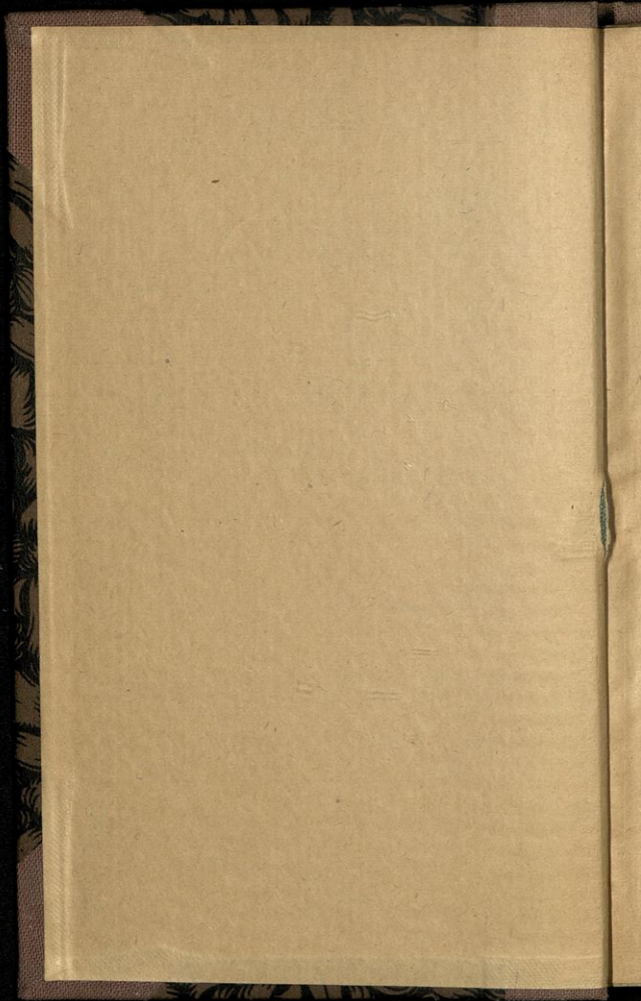
0 110 247₁ 1905

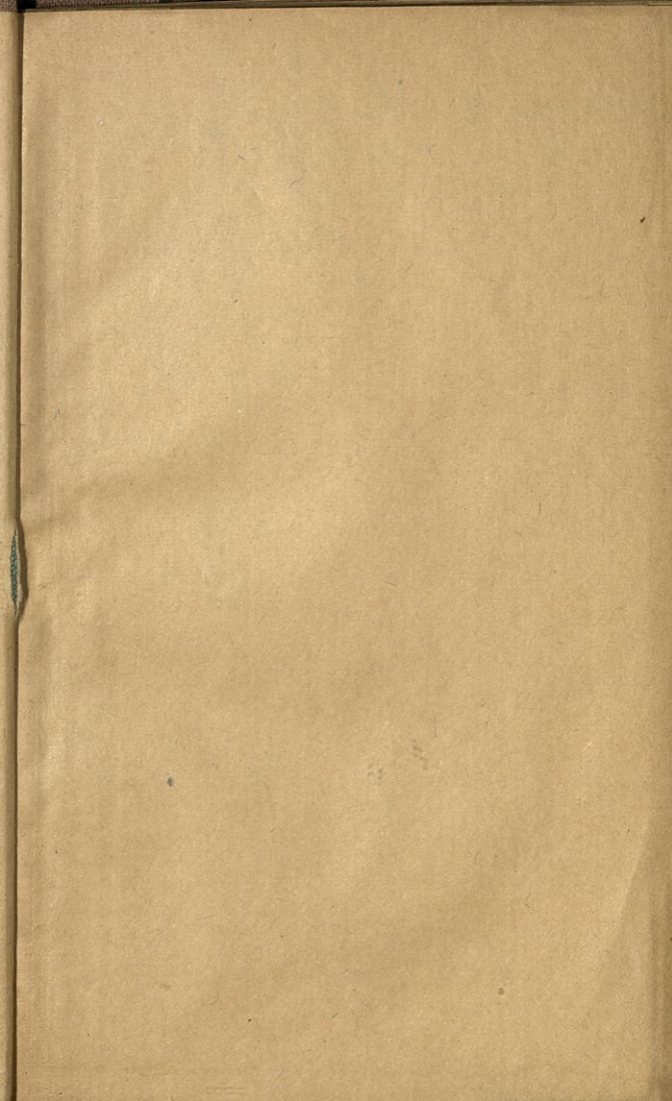

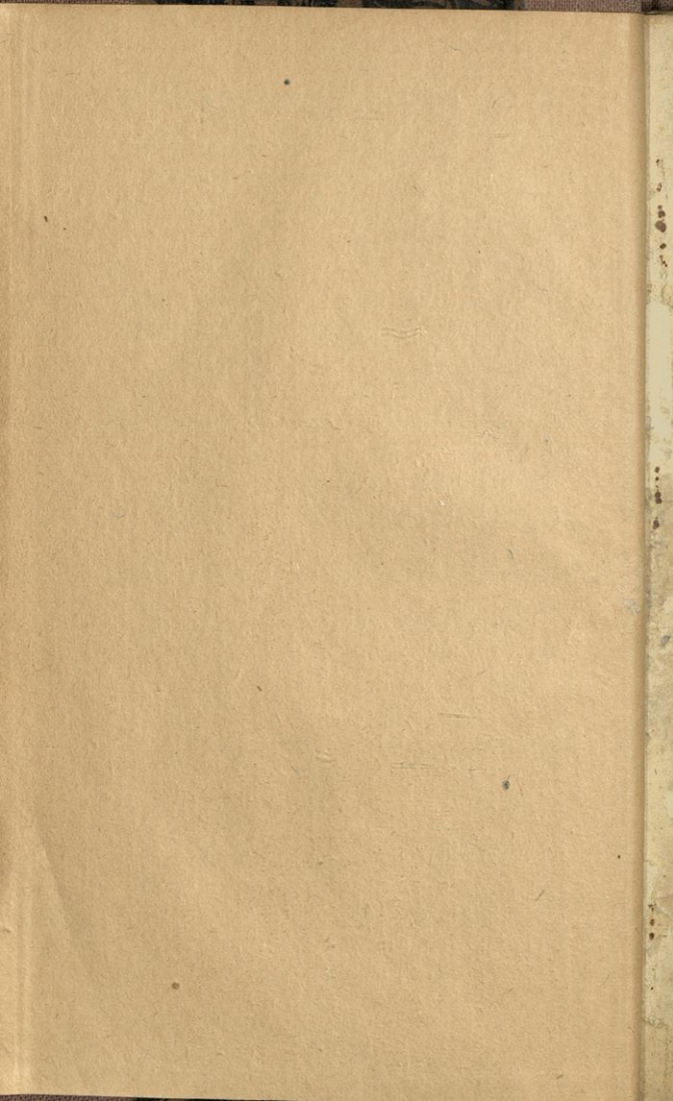
395490235

COBISS 0

VID
SI

SIMON GREGORČIČ-eva SIMON GREGORČIČ-eva

JAVNA ČITALNICA IN KNJIZNICA JAVNA ČITALNICA IN KNJIZNICA

LJUBLJANA

LJUBLJANA

LJUBLJANA

LJUBLJANA

SIMON GREGORČIČ
JAVNA ČITALNICA IN KNJIZNICA
LJUBLJANA

SIMON GREGORČIČ
JAVNA ČITALNICA IN KNJIZNICA
LJUBLJANA

SIMON GREGORČIČ-eva
JAVNA ČITALNICA IN KNJIZNICA
LJUBLJANA

SIMON GREGORČIČ-eva
JAVNA ČITALNICA IN KNJIZNICA

SPISI
KRIŠTOF ŠMIDA.

Poslovenjeni
mladini v zabavo in poduk.

I. zvezek:

Ljudevit Hrastar. — Golobček.

Novo mesto.

Tisk in založba J. Krajec nasl.

1905.

Ljudevit Hrastar.

Poznava Boga.

Poslovenil

P. H. Sattner.

1417

Tretji natis.

St. III/6
SIMON GREGORČIČ-e
~~SIMON GREGORČIČ~~
~~JAVNA ČITALNICA IN KNJIŽNA~~
~~JAVNA ČITALNICA IN KNJIŽNA~~
V LJUBLJANI
V LJUBLJANI

Novo mesto.

Tisk in založba J. Krajec nasl.

1905.

110247

+

110247

FLC 235/1953

Krištof Šmid.

Za mladino dozdej še nikdo ni lepše pisal kot Krištof Šmid. Njegovi spisi so preloženi malone na vse evropske jezike. Tudi v slovenskem jeziku imamo nekatere Šmidove povesti, vendar skupnega prevoda do zdaj še ni bilo. Ko podamo teda, slovenski mladini celo vrsto prelepih Šmidovih spisov, naj tudi navedemo nekoliko črtic iz njegovega življenja.

Krištof Šmid je bil rojen 15. avgusta 1768. leta v nekdanjem švabskem mestu Dinkelsbühlu. Njegovi starši so bili ubožni in razveeni. Krištofa so imeli še šest sinov in dve hčeri. Vendar so jih dobro izredili; bogastva jim niso zapustili, vcepili pa so jim v mlada srca modre nauke, ki so več vredni, ko vsi zakladi sveta.

Že kot deček je imel Krištof veliko veselje do lepih povesti; rad je prebiral svete zgodbe, ktere je pozneje na pamet pripovedoval. Vsak prazen papirček je popisal s pregovori, ktere si je sam izmislil. Kazal je že v mladosti, da bo enkrat sloveč pisatelj.

Ljudsko šola je z dobrim uspehom dovršil, potem je pa hodil vsak teden po dve, tri ure

necemu menihu v karmelitski samostan. Ta ga je učil latinščine. Ker je bil Krištof bistroumen in marljiv, pošlje ga oče v bavarsko mesto Dillingen na gimnazijo. A že čez dva meseca umre mu oče. Krištof izvrši leto z izvrstnim vspehom, a kdo ga bo nadalje hranil? Mati mu ne more ničesar poslati, ker je doma osem otrok, katerim komaj preskrbi hrano in obleko. Njegov prijatelj in sošolec, Brentano, mu vendar preskrbi domačo učiteljsko službo v imenitni hiši, kjer je bil z vsem preskrbljen. Po dokončanih študijah se poda v semenišče, kjer so se vzrejevali duhovniki. Tu je našel dobrega prijatelja, slovečega M. Sajler-ja, učitelja bogoslovja in pozneje škofa, ki je mladega bogoslovca Šmida kaj lepo vodil.

Dné 17. avgusta 1791. leta je bil Krištof Šmid v mašnika posvečen. Kdo popiše veselje pobožne matere, ko je prejela od svojega sina sveti novomašnikov blagoslov! — Kmalu potem dobi Šmid službo duhovnega pomočnika na deželi. Tu je živel prav priprosto; delal je za blagor duš; akoravno je imel le pičle prihodke, vendar je marsikak krajcar poslal ljubljeni materi. Potem je šel službovat proti Tirolski strani. Imel je še več opravila, pa njemu ni bilo nobeno delo pretežavno. Najraje je otroke poučeval v krščanskem nauku. Za tem je postal šolski nadzornik in učitelj veronauka v Thannhausnu. Tedaj se je popolnoma posvetil šoli. Veliko to in sto ur je preživel v šoli pri ljubih otročičih, ki so ga ljubili in spoštovali kot lastnega očeta. O prostih urah je hodil z njimi na sprehod, učil jih lepim nesmic, priredoval jim mične povesti in

sestavljajal male gledališke igre, ktere so v navzočnosti domačih ljudi igrali. Njegova sestra Franjeh je učila šivati, plesti in vezti. Mnogi duhovniki in učitelji so obiskali njegovo šolo, da bi se priučili njegove učne metode. V Thannhausnu je spis svoje prve povesti, ktere je ob nedeljah popoldne učencem prebiral. Še le pozneje jih je dal v tisk. Pisal je priprosto, prav tako, kakor čuti, misli in govori mladina; zatorej so se njegovi spisi tako naglo razširili, da so se kmalu našli v hiši bogotina, a tudi v borni koči siromaka.

Dvajset let je preživel v Thannhausnu. Poudili so mu večkrat višje službe, a radi bolehnosti jih ni mogel prevzeti. Leta 1816. je dobil funkcijo Oberstadion na Virtemberškem, kjer je ostal 12 let in je več lepih spisov za mladino dal na svet. Leta 1826. je bavarski kralj Ljudevit, spoznavši Šmidove zasluge, podelil mu mesto stolnega korarja v Avgsburgu, a leta 1837. ozaljšal ga s civilnim redom bavarske krone.

Tudi v Avgsburgu je v prostih urah rokopisal za mladino. Sicer je prav samotno živela vendar je rad imel, da so ga prijatelji obiskovali. Rad jih je pogostil in prav duhovito kratkočasil.

Krištof Šmid je sviral na glasoviru in peval, razen tega pa posebno ljubil slikarstvo. Gojil je tudi rad cvetice, in vedno imel v sobi pevčikanarčka.

V neutrudljivem delovanju je doživel zlasti sveto mašo, ktero je obhajal v rojstnem mestu Dinkelsbühlu. Meščani so vse storili, da se je ta slavno dostojno vršila. Šmid je sam pridigal v stolni cerkvi.

mlado in staro je jokalo, poslušajoč sivega starca govoriti s toliko krepostjo in ponižnostjo.

Na njegov osemdesetletni rojstni dan so pa Avgsburgu napravili njemu na čast prav lepo pomenljivo slovesnost. Vladni predsednik, škof in župana, vsi so pomagali slovesnost povzdigniti. Podali so mu zlato svetinjo in srebern lavorov venec.

Leta 1850. mu je podelil bavarski kralj Maks rizec, red sv. Mihela. Pražko vseučilišče pa ga je počastilo z diplomom doktorja sv. pisma.

Leta 1854. mu umre blaga sestra Franja, ki je bila ves čas pri njem in mu vedno zvesto regla. To je 86 letnega starčka popolnoma potrla. Umrla mu je še druga sestra na koleri in njegov prijatelj korar Bader. Od žalosti ves pobit je tudi on bolel na koleri in je, previden sè sv. zakramenti, es vdan v božjo voljo, umrl 3. septembra 1854.

To so kratke črtice iz življenja Kristofa mida, ki naj bodo tu na čelu njegovih spisov v podbudo in posnemo.

I.

Nadzorovanje otrok, angeljsko opravilo.

V začetku preteklega stoletja sta živela sice na starinskem, a veličastnem gradu grof Friderik Hrastar in njegova žena, grofica Bogdana. Za gradom se je razprostiral velikansk gozd, kako se dandanes ne nahajajo več pri nas. Ta dva plemenitnika sta imela edinega sinka — Ljudevita, kterega sta ljubila kot punčico svojega očesa. Bilo je pa tudi dete lepe rasti in nežnega obraza. Blag grof se je veselil že dneva, ko ga bo detece prvokrat klicalo sè sladkim imenom „oče“, a preden se je to zgodilo, moral je grof na vojsko. Pobožna grofica je ostala sama na gradu; v tej žalosti ter tihi samoti ji je delal veselje edino le mladi Ljudevit. Trdno je sklenila, vse svoje življenje posvetiti le izreji svojega sina, in njeno srce je hrepenelo po trenutku, ko se vrne dragi soprog, da mu sè sinkom v naročji hiti naproti.

Nekega večera je sedela grofica z ljubljenim detetom v svoji izbi. Pestunja Marjeta je stala poleg nje, šalila se z otrokom in mu ponudila ravnokar natrganih rožic. Dete je radostno stegalo roke po njih. Tudi mati se je veselo smehljala in

se radovala z otrokom. V tem hipu vstopi služabnik, ki je grofa na vojsko spremil, ter sporoči žalostno vest, da je grof smrtno ranjen in da srčno želi videti še enkrat svojo soprogo. Grofica — naenkrat bleda ko zid — toliko da ni otroka spustila iz naročja. Služabnik sicer pravi, da grof še lahko ozdravi; vendar ko bi se mu stanje shujšalo, težko ga grofica še pri življenju najde, če takoj ne odpotuje, ter se noč in dan naprej vozi. Grofica sklene takoj odriniti. Z vročimi solzami je močila obrazek sinka in ihte govorila: „Oh, ljubi moj Ljudevit! Ti pač ne razumeš, zakaj se tvoja mati joče. Vbogo dete, očeta bodeš izgubilo, ne da bi ga bilo poznalo! Kako hudo mi dé, da te ne morem vzeti sè seboj na daljno pot — tje v vojaški tabor.“

„O Marjeta,“ djala je pestunji, „tebi izročim najdražje, kar imam. Pazi na otroka! Ne pusti ga samega, tudi za trenutek ne; čuvaj ga celo, kadar spi! Hrani ga skrbno, kakor si bila navajena do sedaj. Kadar bode ugodno vreme, nesi ga, zlasti zjutraj, na vrt, ter se sprehajaj ž njim v čistem zraku. Prepevaj mu mile pesmice, govori ž njim, ter mu kaži pogosto rožice in druge nežne reči. Ne daj mu v roke, kar bi mu bilo nevarno, s čimur bi se znal zbosti ali celo zadaviti. Nikar ga ne žali in nikdar se ne huduj radi njegove otroške nezmožnosti. Nadzorovanje otrok je angeljsko opravilo. Bodi tudi ti temu otroku zvest angelj! Ključarica, kateri izročim gospodinjstvo, bode mi natančno poročala, jeli si moje naročila izpolnjevala. Obljubi mi, da bodeš moje

opomine vedno pred očmi imela, da bodem vsaj zastran otroka brez skrbi. Upam, da se kmalo zopet vrnem. Ako mi do tje otroka ohraniš zdravega in veselega, vedi, da te bom bogato obdarila.“

Marjeta je sveto obljubila, da bo ravnala natanko po naročilih blagodušne grofice. Grofica otroka gorko poljubi, blagoslovi ga, ter ga izroči sè solznimi očmi, dolgo v nebo oprtimi, božjemu varstvu. Marjeta je sprejela otroka, grofica pa je takoj sedla na voz, ter se odpeljala že pozno na večer, dasi je bilo vreme neugodno. Kar je bilo poslov v gradu, vsi so sè solznimi očmi gledali za vozom, dokler ni izginil na ovinku.

II.

Iz male nepokorščine nastane velika nezgoda.

Marjetica je bila uboga kmetska deklica brez očeta, brez matere. Bila je pobožnega a zraven veselega srca, cvetečih lic in ljubeznjivega vedenja. Zavaljo teh lastnosti jo je sprejela grofica v službo, da je pestovala malega Ljudevita. Dobrosrčna deklica je vse izpolnjevala, kar ji je grofica naročila. Ni prešla ura, da bi se ne bila spomnila opominov odhajajoče gospe. Bila ji je pa tudi iz vsega srca vdana in Ljudevita je imela neizrečeno rada; v njem je čestila vže svojega bodočega gospodarja in grofa.

Necega dné je sedela Marjeta poleg krasno pletene zibeli in pletla, ljubko dete pa je spalo. Spleten obok nad zibeljo je ovenčala s pisanimi cvetlicami, da bi se otroče radovalo nad njimi, koj ko se zbudi. Tanek bel zastor je branil muham do otroka, in lepše kot rožice, sijalo je skoz njega ličice spečega otroka.

Sedaj se pripeti, da je prišla pred grad družba godcev, ter je zagodla par okroglih. Ker se je kaj tacega v gradu redko čulo, pritekli so posli vsi vkup, ter poklicali godce v spodnje

sobane, češ, zakaj bi se tudi mi enkrat ne radovali z godbo in plesom, saj gospode tako ni doma. Marjeti je bila godba neizrečeno všeč; rada bi tudi ona hitela doli, a spomnila se je dane obljube, da tudi spečega otroka ne pusti izpred oči. Tedaj priskoči graščinski vrtnar Jurij v izbo in pravi: „Marjetica, pojdi vendar še ti doli! Take godbe še nikoli nisi slišala. Eden ima citre, in jo dela, kakor bi hotel vse strune potrgati. Drugi zopet gode na gosli, da človeku kar noge kvišku dviguje. Tretji piska na rog, da kar skoz ušesa doni. Požuri se, in pridi kmalu doli!“ Marjeta se izgovarja, da ne pusti otroka ni za trenotek samega; a lahkomišljen Jurij pravi! „Ne bodi tako otročja; ne hlini se svetnico. Otroče spi in bode spalo brez tebe. Pojdi in zasučí se enkrat z manoj, v četrť ure se lahko vrneš.“ Marjeti je bilo sicer tesno pri srcu, vendar se da pregovoriti in gre doli. Le malo časa se je mudila; drugi so ji sicer prigovarjali, naj ostane, a njo je gnala neka skrivna moč k detetu. Ali kakšen strah? — Ko stopi v izbo, bila je zibelka prazna — in Ljudevita nikjer. V glavo ji šine, da jo je morda le kdo domačih strašiti hotel, in otroka v drugo posteljo položil. Ko bi grofica to zvedla? — Tekala je iz sobe v sobo, pa otroka ni bilo nikjer. — Srce se jej krči v prsih. Urno zdirja zopet doli in zakriči med plesalce: „Mladega grofa ni v zibeli; kdo iz med vas ga je skríl? Prosim vas, nikar me ne strašite!“ No, to niso bili malo osupnjeni, ko so čuli te besede, saj izmed njih se ni nihče ganil iz sobe. Plesa je bilo naenkrat konec, in vse je

drlo v gornje sobane. Toda naj so iskali koder koli, otroka ni bilo nikjer, in izmanjkale so tudi nekatere dragocenosti. Dolgo ni bilo treba premišljevat, otroka so gotovo roparji uplenili. Veselje se je spremenilo v žalost. To vam je bil jok in stok, kakor bi mrliča zakopavali. Stara ključarica je glasno zdihovala: „Oh ljubi Bog, kaj bo z grofico, kadar dojde domov. Od žalosti bo ji počilo srce.“ In uboga Marjeta je skoro znorela. Ko bi jo ne bili varovali, gotovo bi bila v obupnosti skočila v bližnjo reko. „Oh, ljubi Bog!“ klicala je neprestano, „kaka nezgoda je nastala vsled tako majhne nepokorščine!“

III.

Žalost uboge matere.

Vsi grajski prebivalci so jokali in roke vili. Marjeta je na pol nora, plašnih oči in z razpletenimi lasmi sedela na tleh poleg prazne zibeli; rožice, s katerimi je Marjeta rada kinčala zibel, ležale so raztresene in pohojene po tleh. V tej zmešnjavi se naenkrat odpro vrata, in grofica, ktere so najmanj pričakovali, — stopi v izbo.

Rana grofa ni bila tako nevarna, kakor so zdravniki od početka mislili; in ker se je grofica prepričala, da se grofu zdravje povrača, sklenila je domov vrniti se, kamor je hrepenelo nje materno srce. Tudi grof je bil s tem zadovoljen. Ravnokar se je tedaj pripeljala, skočila urno z voza in hitela urno gori, da bi tem prej ljubčka pritisnila na ljubeče srce.

Ko grofica v sobo stopi, zavlada ondi grozen strah. Marjeta je kar glasno zakričala. „O Bog,“ djala je, „usmili se mene in gospé!“ Grofica se močno prestraši, ko vidi toliko ljudi v izbi — vse bledih obrazov in objokanih oči — zibel pa prazno. Strahoma povprašuje, kaj se je zgodilo, a nikdo ji ne dá odgovora. Grozne

misli ji šinjijo v glavo. Ko bi bilo dete umrlo! — Slednjič ji vendar povedo, kaj se je pripetilo. Zdajci se ji zdi, kakor bi se nebeški obok vdrl; omedlela je in se zgrudila.

Močili so jo z vodo in jesihom, a dolgo se ni zavedla. Naposled vendar spregleda, ter začne tužnega srca ihteti: „O moj Bog, moj Bog! Da sem to doživeti morala! — Oh drago dete, mili mi Ljudevit! Kaj poreče grof? — Ta vest mu bo hujše rane vsekala, nego sovražnikov meč. — O ljubeznjivi otrok, kje si, kje si! Ako so te roparji odpeljali, zanemarili te bodo; ostal boš brez poduka. Kdo te bo učil Boga spoznavati, kdo te napeljeval k dobremu in te varoval slabega? — O da si umrl, ne bila bi moja žalost tako velika. Angeljci bi te bili nesli v sveta nebesa, kjer bi se zopet sešla. Zdaj se še s tem ne morem tolažiti; hudobni ljudje te bodo spridili, kaj bo iz tebe?“ —

Čez nekoliko časa pade grofica na kolena, vije roki proti nebu, ter moli: „O dobrotljivi B... edina tolažba v naših nadlogah! Glej, dete je me... odvezto, in Bog vé, kaka roparska druhal ga j... odvedla v temen gozd; vendar v tvojih rokah je še zmirom in tvoje oko čuje nad njim. Ti edini ga moreš ohraniti; ti, ki uslišiš čvrčanje mladih tičkov, oh usliši tudi vzdihne mojega otroka, ki se gotovo ihti in steza po svoji materi; meni pa in mojemu soprogu dodeli vdanost v tvojo sveto voljo. O Gospod! Tebi izročim svoje dete, tebi ga darujem; akoravno mi srcé krvavi, če se spominim njegove osode, vendar rečem: Ti si mi ga dal, in

zopet si ga vzel, hvaljeno bodi tvoje ime! Samo dodeli, da mi je tudi ta poskušnja v zveličanje!“

— Tako in enako se je tolažila žalujoča grofica.

Marjete pa ni bilo utolažiti. Vrgla se je k nogam grofice ter milo prosila odpuščanja. „Oh,“ djala je, „rada dam svoje življenje, rada dam zadnjo kapljo krvi, samo da rešim otroka roparskih rok. Kaznujte me po zasluženji, samo odпустite mi!“ Grofica ji je odpustila, vendar ji reče: „Glej Marjeta, zakaj si zanemarila moja naročila? Jaz ti sicer odpustim, ker vidim tvojo dušno boleost; vendar dobro pomni, kaj stori nepokorščina, lahkomišljenost in razuzdano veselje. Dokler bomo na svetu, ne bomo imeli prijetnega trenutka več. V žalosti bomo veneli, kakor so ovenele te-le rožice po tleh.“

Prva žalost se je malo podela in grofica se izmislila hlapce poslati v okolico, da bi morebiti kaj pozvedeli o otroku. Šli so, pa vse popraševanje je bilo zastonj, vsak je prišel žalosten nazaj. Marjeta jim je hodila naproti, a vselej se je z nova zjokala videč, da o otroku ni sledu. Sčasom se celo najhuje rane celijo in Marjeta je tudi postala mirneja. Vendar vsakemu se je v srce smilila, ker je bila blede ko zid in okrog hodevala kot senca. Nekega dne pa zgine iz gradu in nikdo ni vedel, kam je prešla.

IV.

Roparska jama.

Kdo je dete ugrabil? Stara grda ciganka, kot oglje, črnih las in rjavega obraza. Baba je ljudem srečo napovedovala in goljufala ter okradla, kjer jih je mogla. Že prej enkrat je sleparila v gradu, in si ga na tanko ogledala. Bila je dogovorjena z godci. Ko so ti godli in piskali, da je vse prebivalstvo doli letelo, splazila se je ciganka skozi mala vrtna vrata, ki so bila slučajno odprta, na vrt, in odtod po zakotnih stopnicah v gorno nadstropje. Urno je poiskala otroka, ter odnesla njega in nekatere dragocenosti, ki so ji ravno v roke prišle. Ne da bi jo bil kdo čul, ali videl, smuknila je ravno tako naglo skozi vrt v bližnji gozd. V gostem grmovji je ostala skrita, dokler se ni storila noč, potem pa je dalje potovala. Hodila je po samih stezah in skrivnih potih. Z živežem se je dobro preskrbela. Po dnevi je tičala v grmovji ali v žitu, po noči je šla pa naprej. Prišla je za nekoliko dni v strmo hribovje. Tam je bila pod zemljo grozna votlina — nekdanj rudarska jama. — Bilo jo je pa težko najti, ker je bil vhod vanjo zapažen sè slar

in gostim trnjem. Ciganka se je že vedela preriti skoz trnje in skalovje ter prišla do železnih vrat. Odprla jih je s ključem, ter jih za sabo zopet zaprla. Pazno je stopala naprej po temnem hodniku, ki je bil gotovo uro dolg ter prišla slednjič v jamo — skrivni brlog roparske druhali.

V tej jami so stanovali roparji; tu so se skrivali pred zasledovalci, tu so imeli shranjene v težkih zabojih uplenjene dragocenosti, bogata oblačila, zlato in srebro. Ko je ciganka z otrokom prišla v jamo, sedeli so roparji dobre volje pri kozarci vina, kadili in kvartali. Grozni so bili ti možje; dolge brade so imeli in oko jim je bilo divje. Veselilo jih je čuti, da je ta otrok sin grofa Friderika Hrastarja; hvalili so ciganko, da jim je mladega grofa dovedla, ker dolgo že so želeli v pest dobiti otroka plemenitih staršev. „Dobro si jo zadela, stara ciganka,“ djal je vodja roparjev; „ako bodo koga izmed nas vjeli, naj mu le žuga, da bomo mi drugi tega otroka do smrti mučili, in stavim, da se mu ne prigodi nič žalega, morda ga še celo izpuste.“ — Ciganka je roparjem kuhala in jim gospodinjala. Njej tedaj poveljnik ukaže, naj skrbi za otroka in ga skrbno hrani, da ne bi morda umrl.

V tej jami je mladi Ljudevit vzrastlel in se govoriti učil. Prav nič se ni spomnil očetove hiše; tudi ni vedel nič o solncu, mesecu in o krasni zemlji. V to grozno stanovanje ni nikdar zasijal prijazen solnčen žarek. Svetilnica je visela od stropa; gorela je noč in dan, a le slabo je obsevala gole stene. Živeža ni manjkalo v jami; ro-

parji so nanесли kruha, mesa, sočivja in posebno tacih jedi, ki se dado dolgo hraniti; tudi z vinom so se oskrbeli. V enem kotu jame je stal sod vode, ktero so po potrebi obnovili. Ciganka je bila varčna z vodo in tudi Ljudevitu je to varčnost priporočala, ker je bil daleč od jame studenec, od koder so vodo donášali. Spali so roparji na slami, a ta je bila pregrnjena z dragocenimi prti.

Ljudevitu se je sicer dobro godilo v jami; jesti in piti je imel dovolj, le poduka mu je manjkalo. Nihče ga ni učil brati ali pisati, in od Boga ni bilo med to druhaljo nikdar govorjenja. Le eden izmed mlajših roparjev se je rad vkvarjal z dečkom, ter mu pogosto donášal igrače; iz lesa zrezljane podobice, pastirčka z ovcami in ovčarskim psom, vrtec z različnim drevjem, na katerem je viselo rumeno in rdeče sadje, malo zrcalo in druge igrače. Ta mladi ropar je bil sin poštenih staršev, nekđaj sam pošten, a igra ga je tako daleč zapeljala. Ohranil je vendar mehko srce in rad se je poigral z Ljudevitom. Enkrat mu je prinesel malo flavtico, in ga naučil svirati več pesni. V drugo mu je prinesel umetno narejenih cvetlic, in ga učil umetno zrezljavati rožice iz pisanega papirja. Deček se je s tem kratkočasil marsikako uro. Najljubša pa mu je bila podobica svoje marere, katero je ciganka v gradu ukradla. Slikarija je bila umetna, in obraz neizrečeno mil. Okvir je bil zlat, obsejan z dragimi kameni, in in čez podobo kristalno steklo. Toda le redko jo je Ljudevit dobil v roko, in še takrat za malo časa, kakor je bila namreč ciganka pri volji.

Omenjeni mladi ropar je to podobo tudi večkrat opazoval; spomnil se je svoje matere in solze so mu prišle v oči. „Ubogi deček,“ mislil je sam pri sebi, „pogrešati moraš tako ljubeznivo mater, ter medleti v tem groznem brlogu. Sam Bog ve, kako se mati po tebi joče. O kako rad bi te k njej peljal, da bi le mogel; a sam sem kakor jetnik! Kedaj bi bil že pobegnil iz te družine, a moji hudobni tovarši me neprestano čuvajo.“ — Kakor rečeno, imel je ta človek še zmirom dobro srce. Z dečkom se je pogosto razgovarjal, pripovedoval mu zanimive reči v veselje in v poduk. Le Boga in večnosti ni smel omeniti; ne bil bi dobro shajal z drugimi roparji, ki so se bali, da bi se jim ne zbudila vest po tacih pogovorih.

S. Gregorčičeva knjižnica Ljubljana

Ljudevit poskuša zbežati.

Gotovo je bil deček, ko je že bolj odrasel, zelo radoveden, kam neki možje vedno hodijo. Prosil jih je, naj ga enkrat sè seboj vzamejo. Obljubili so mu sicer, da ga vže vzemo pri priliki, a kratko in resno so mu dozdej vselej odbili prošnjo. Enkrat so zopet šli na rop; le ciganka je ostala v jami, ker jo stare noge niso več nosile. Nadležna je postala; včasih je po cele ure sedela in brlela pri luči, — videla tako ni dosti — krpala staro obleko ali pa denar štela. Ko se je naveličala, jela je dremati ter smrčala po več ur vkup. Mlademu Ljudevitu ni bilo več prestatu v tej žalostni družbi. Ko je zopet ciganka prav krepko smrčala, prižge deček voščeno svečo, ter gre naprej po hodniku, koder so možje vselej odšli. Čez dolgo časa pride do železnih vrat, poskuša jih odpreti, a bile so trdno zaklenjene. Žalosten se vrne nazaj. Kmalo pa zapazi, da je razun hodnika, po karerem je prišel, še veliko družih na desno in levo. Srčnost velja. Ljudevit zavije v stran in hodi dolgo v enomer. Sveča je skoraj do konca pogorela, kar zapazi v daljavi,

kakor bi svetila luč. Radoveden stopa urno naprej; luč se mu zdi vedno svetlejša in večja, kakor bi stala na konci velika svetla podoba. Nič se ni bal, ampak srčno je korakal naprej, in prišel končno do razpoke v skali, skozi katero je sijala jutranja zarija. Ker je bila razpoka dovolj široka, bil je deček z enim skokom zunaj.

Ne da se popisati, pa tudi ne povedati, kako je bilo dečku pri srcu, ko se je čutil prostega temnega brloga; prvokrat je vprl oči v jasno modro nebo. Pred njim so se razprostirale pisane livade in v nebo kipele visoke, z gozdi obraščene gore, z eno besedo — krasna zemlja. Bilo je jasno jutro, in nebo se je bliščalo ko ogenj; gore in gozdi so se zdeli pozlačeni. Vse je bilo lepo zeleno in tički so prepevali, da je bilo veselje. V dolini se je videlo jezero in v čisti vodi je odsevala jutranja zarja. Deček je bil ves iznenaden; zdelo se mu je, kakor bi se bil zbudil iz dolzega spanja. Od samega čudenja ni mogel govoriti, le nemo je gledal to čudo. Slednjič se vendar oglasi in reče: „Oh kako lepo in krasno je, kar vidim! Kako daleč in na široko se vse razprostira pred menoj!“ Zdaj je odprl oči v visok, košat hrast, zdaj zopet opazoval zeleno smreko, ki je rasla med strmim skalovjem. Cvetoč grm, zeleno travo, pisane cvetlice, vse si je ogledal.

Zdaj priplava solnce na obzorje; deček kar obstrmi. Zdelo se mu je, da so se oblaki vžgali tam nad daljnim hribom; pa kmalo se je solnce ločilo od hriba in se pokazalo v okrogli in zlati podobi. Ne da bi vedel, vskliknil je: „Kaj pa je

to? O kako čudna je ta luč.“ Dolgo je oči vpiral v solnce, a slepilo ga je tako, da jih je moral proč obrniti.

Stopil je malo naprej, toda polagoma, da ne bi pohodil nežnih cvetic. Pri tem ugleda mlado jagnje, ki je ležalo pod cvetočim grmom. Vesel je zaklical: „Oj, lejte no! Jagnjiček, jagnjiček!“ Hitel je k njemu in ga z roko pogladil. Jagnje se je zgenilo, vstalo in zameketalo. Deček se je ustrašil in par korakov nazaj stopil. „Kaj je to,“ djal je osupnjen? „To jagnje živi, hodi in se glasi! Moja so bila nema in mrtva in sama se niso ganila! Kdo mu je dal življenje?“ — Hotel se je z jagnjičem pogovarjati; marsikaj ga je vprašal, a jagnje je vedno le meketaje odgovarjalo.

Od nedaleč se približa mlad pastirček, lep, rdečelic mladenček, rumenih las, ki je zgubljeno jagnje iskal. Dolgo je od daleč opazoval našega Ljudevita in zelo čudno se mu je zdelo njegovo vedenje. Ljudevit, videč mladeniča, se je ustrašil: a ta ga prijazno pozdravi, da se je Ljudevitu koj srce pomirilo. „O kako lep si!“ djal je mladenču. „Povej mi vendar, je li tvoja ta velika in visoka votlina? Oh, dovoli mi vendar, da ostanem vedno pri tebi in temu jagnjiču!“ Mladenič ni razumel teh besed in je mislil, da deček ni pri zdravi pameti. Vpraša ga, odkod da je? Deček pravi, da je iz tal prilezel; pripovedoval je o stari materi in o bradatih možeh, ki ga nikdar niso hoteli sè seboj vzeti na svoja pota, in da je zdaj sam našel pot v to neizmerno votlino. Pastir je koj razumel, kaj to pomeni, in velik strah ga

je prešnil. Vendar se mu je deček smilil, zato ga je vzel v eno naročje, jagnje pa v drugo in bežal ž njima, kakor da so mu roparji že za petami.

S. Gregorčičeva knjižnica Ljubljana

VI.

Puščavnik.

V hribih, popolnem v samoti je živel star in častitljiv puščavnik, ki je štel nad osemdeset let. Oče Remigij — tako mu je bilo ime — je bil moder in pobožen mož, zato ga je čislalo mlado in staro v okolici. K temu puščavniku se je namenil pastirček z detetom. Samotarjeva kočja je stala tik jezera v znožji malega hriba, skoraj da skrita v samem trtju. Krog in krog so rasla košata sadna drevesa in tla so bila obsejana z najgoršimi cvetlicami in gorskimi zeliši. Za kočjo se je razprostiral majhen vinograd in poleg njega se je na ozki njivici majala visoka strn. Celo med skalovjem, kjer je bilo le malo zemlje, raslo je sadno drevce, ali vsaj kak grmiček sè sladkimi jagodami. Nad jezerom pa se je na strmi skali dvigala mala kapelica s koničastim stolpkom in le po stopnicah, v skalo usekanih, mogel si do nje.

Ko je pastirček sè svojo družčino skozi vrtna vrata stopil, sedel je puščavnik na leseni klopici pod košatim jabelkom. — Krasen je bil odtod razgled na mirno jezero. — Samotar je bral iz velike knjige. Častitljiv mož to: srebrno-bela mu

je brada, in beli lasje mu obrobujejo plešo, lica pa so še zmirom mladeniško-rdeča. — Prijaznega obraza hiti prišlecema naproti, ljubeznivo nju pozdravi in posluša, kar mu je pastir povedal o najdenem dečku. Poln sočutja vzame dečka k sebi, vpraša ga, kako mu je ime, in misel se mu rodi, da je ta deček gotovo plemenitega stanu, brezsrčno uplenjen po roparjih. „Deček ostane za zdaj pri meni,“ reče pastirju, „tebi pa naročam, da ga nikomur ne izdaš. Upam, da ga bom ob svojem času mogel vrniti njegovim staršem, dotle pa ne sme nikdo vedeti o njem. Pri meni je najvarniše zavetje pred roparji; zakaj ogibljejo se me, kakor hudobni duh križa. Zlata in srebra pri meni ne iščejo, dobre nauke pa, ki so več vredni, nego srebro in zlato, trdovratno zametavajo.“ Dečku pa reče: „Srčno mi pozdravljen, dragi Ljudevit! Znaprej bodem jaz tvoj oče; skrbeti hočem za-te, dokler ne zvem za tvojega očeta in tvojo mater. Naročam ti, da me kličeš vedno le z imenom „oče“!

Samotar je postregel mladima gostoma s kruhom in mlekom; potem je pastir vzel palico v roko, da bi se vrnil k svoji čredi. Ljudevit ga je prijel za roko in se jokal, češ, naj nikar ne gre proč; dal se je vtolažiti le s to obljubo, da ga mladenič kmalo zopet obišče. Tudi mu je dodaril jagnje, ki se je seveda Ljudevitu zdel nezmerne cene.

VII.

Solnce in cvetlice.

Pastir je odšel; dobrosrčni samotar pa postavi dečka na klop poleg sebe in ga vpraša: „Dragi Ljudevit, ali nič ne veš o svojem očetu in materi?“

„O pač,“ odgovori Ljudevit, mater imam prav lepo tu — v žepu. Le pogledjte jo!“ S tem, privleče iz žepa podobico, ktere ni pozabil v jami. Danes se mu zdi podoba veliko lepša in svitleja, zlasti bleskeči kameni slepijo mu oči. Ni čuda; saj do zdaj je še ni opazoval pri belem dnevu, na solnčnem svitu, ampak le pri brleči svetilnici v jami. Čudeč toraj pravi: „Kako je vendar pri vas svetlo, dobri oče! Povejte mi vendar, kdo je prižgal gori to lepo, zlato svetilnico, ki vse na okrog tako močno razsvetljuje? Saj še vanjo gledati ne morem! Svetilnica v naši jami je tako slabo brlela. — Tudi se ta svetilnica zmirom više pomika; ko sem jo ugledal, prišla je ravno izza onih-le gora, v kratkem pa se je tako visoko pomaknila, da bi je ne dosegel niti iz najvišjega drevesa. Na niti ne visi, to vidim; povejte mi vendar, kdo jo drži in dalje pomika? Kdo hodi tja gori olja nalivat, kadar ga zmanjka?“

Oče Remigij mu razlaga, da se ta velika in svitla luč imenuje solnce; da že več ko pet tisoč let v enomer teka po nebu, in se nikdar ne ustavi; tudi ji ni treba kaplje olja.

„Tega ne razumem,“ reče Ljudevit. — „Oj, kako krasne cvetice imate tu!“ S temi besedami vstane in skoči k gredi, ki je bila obsejana z najlepšimi cvetlicami. „Oj kak so lepo rdeče, rumene in modre! Peresca pa so tako nežna in lepo zrezljana. Povejte oče, ali ste vi izrezali vse te cvetice? Dolgo ste morali delati in prav majhne škarije ste morali imeti, ker imajo nektera peresca kaj tenke žilice. Tudi jaz sem že veliko cvetk izrezal, vendar tako lepih ne znam delati.“

Remigij mu sedaj pove, da noben človek ne more takih rož izdelavati, ampak da vrasejo iz zemlje. „To ni mogoče,“ ugovarja mu Ljudevit, „meni se bolj vrjetno zdi, da ste jih vi naredili.“ Starček odtrga dečku semensko kapico maka, strese mu mala črna zrnca v roko in pravi, da iz vsacega takega zrnca zraste zopet lepa rdeča cvetka, samo da se zrnce v zemljo vsadi; vse cvetice, ki jih vidi na vrtu, zrasle so iz malih zrn. Deček pogleda samotarja, češ, se li šali. „Kaj, iz tako malega zrnca zraste velika cvetlica? Potem so pa rastline bolj umetno vrejene, nego najdražja zlata ura!“ — „Seveda,“ potrjuje Remigij.

Radoveden deček vprašuje še dalje: „Kdo pa je to zrnce naredil? Zdi se mi, da je zrnce bolj umeteljno, nego so peresa in cvetje.“ — Pregledaval je vse rastline od gredice do gredice, in nikdar se jih ni mogel dovolj nagledati. Solnce je

stalo že visoko, in dečka je jelo peči. „Oj, kako vročino dela ta svetilnica,“ pravi; „tako daleč je od nas, pa tako greje.“ Res čudna luč! — Remigij pelje dečka zopet pot jablano, ki je s košatimi vejami hladno obsenčevala klopico. Ljudevitu je bila senca všeč. „Tukaj je prijetno. Drevo je kakor zelen senčnik; varuje nas vročine in blišči se tudi ne pod njim. Koliko je pač peresc na njem! Zdaj pa res dvomim, da bi bili vi, oče, leseno deblo naredili in vsa ta peresca izrezljali.“

zrnja in glej, da je res obrodilo tisočern sad. Prijetno je zdaj tu stanovati in za živež imam več ko preveč.“

Ljudevit ni še vsega prav umel, vendar je pazno poslušal, kar mu je samotar pripovedoval.

IX.

Studenec in dež.

Solnce se je nagnilo in gredice na vrtu so bile že prav v senci. Nektere cvetice, ktere je Remigij najraje imel, ovenele so od hude vročine. Videlo se je, da ne bo dolgo brez dežja, ker dan je bil res soparen; vendar je sklenil Remigij, nežnim rožicam nekoliko priliti, da revice ne ovenejo. Zatorej vzame škropilnico, prime dečka za roko in gre ž njim k studencu, ki je izviral izpod velike skale, ki je bila obrašena z mahom. Ljudevit je kar z rokama plosknil in zavpil: „Oj koliko je vode! — Pa saj bo kmalu jenjala teči.“ — Toda ni kazno; vedno vre iz skale. Dragi oče, zakaj ne zamašite luknje? Bolj varčni bi morali biti z vodo, sicer vam vsa poteče. Kdo jo bo zmiraj odzgoraj vlivaj?“

Remigij se je nasmijal, in rekel, da ta voda skoro tako dolgo že teče, kakor ona luč na nebu sveti; da nikdar ne jenja vreti iz zemlje in da je ni treba vlivati. Dalje, da je jezero sama voda, ne pa veliko zrcalo, kakor je Ljudevit menil.

Se ve, to so bila Ljudevitu zopet nova čuda,

Remigij se je vrnil z napolneno škropilnico in prične zalivati cvetice. „Ljubi oče!“ zakliče Ljudevit, „kaj vendar delate? Rožice bodo zgubile barvo! Nikar jih dalje zalivati!“ Samotar pa reče smehljaje, da rastline ravno tako potrebujejo vode, kakor človek, ker imajo rastline tudi nekako življenje v sebi, in ravno voda jih poživljuje na novo, če so od prevelike vročine onemogle in ovele. Radovedni Ljudevit pa s tem ni zadovoljen, ampak vpraša: „Kako je mogoče vsem rastlinam donesti dovolj vode? Kdo pa zaliva one-le drevesa na visoki gori?“ — Remigij pogleda na oblake in reče: „Vsa drevesa in zelišča dobivajo ob svojem času potrebne vode. Tega se boš prej prepričal, nego misliš.“

Ne dolgo po tem razgovoru so se jeli oblaki kopičiti na nebu in kmalu je kapal dež, vedno bolj krepak, skoro je bila ploha. — Ljudevitu je bila pač vseč nova prikazen. „Hm,“ djali je, „to je pa kaj pametna uredba; koliko dela se s tem prihrani! Voda pada v tisočernih kapljicah, prav kakor iz škropilnice. — Povejte mi, dragi oče, kdo pa je privedel na nebo oblake — saj tako menda imenujete to stvar? Kdo je nanosil vode gori, in kdo vzdržuje oblake na nebu, da doli ne popadajo?“ — „Vse to boš zvedel ob svojem času,“ odgovori mirno samotar. Deček je tako dolgo gledal oblake, da so se razšli in je dež pojenjal; nebo se je zopet razvedrilo in solnce je iz nova posijalo.

Ljudevitu je dan urno potekel. Kako ne? Saj mu je bilo vse novo, vse ga je zanimalo in z veseljem navdajalo. Svetel hrošč na cvetličnem

perji, polž na drevesnem deblu, deževne kapljice, ki so se na solncu lesketale kakor najlepši biseri, murnček, ki je v travi čvrčal svojo večerno pesem, in koze, ki so se iz gore vračale v samotarjev hlevček; vse te stvari, ki jih mi skoraj vsaki dan vidimo, zdele so se Ljudevitu čudežne. Remigij je imel dovolj posla, da je dečka o vsem podučil.

Solnce se je bližalo zatonu in videlo se je, da se vtopi v jezeru. „Oj, oj,“ zakliče Ljudevit, „zdaj se bo pa svetilnica v jezero pogreznila; vgasnila bo, in našega veselja je konec. Kaj nama pomaga, če prižgeva svetilnico, saj ni v stanu razsvetliti ta neizmerni prostor!“

Remigij ga tolaži, rekoč: „Ne skrbi, dragi Ljudevit. Sedaj pojdeva počivat, in ne potrebujeva luči. Predenj se naspiva, vzhajalo bode zopet solnce na nasprotni strani, kakor zjutraj. To se godi vsaki dan. Solnce vedno hodi v krogu in razsvetljuje ter ogreva našo zemljo, in vse, kar je na njej.

X.

Imenitno vprašanje, in nič manj važen odgovor.

Zapazili smo že, da Remigij ni na vsa dečkova vprašanja prav odločno odgovoril; marsikaj je zamolčal, da je deček sam premišljal; a ker si ta mnogih reči ni mogel razložiti, jel je zopet popraševati: „Kdo pa stori, da solnce v eno mer teka po nebu? Kdo je stavil ta visoki in velikanski obok nad nami, kdo ga je tako lepo modro pobarval? Kdo je vлил toliko vode v ono skalo, da zdaj neprenehoma vre iz nje? Kdo ima v oblasti oblake, ki prosto plavajo na nebu in vse rastline s hladnimi kapljicami okrepčajo? Kdo je učil ptičke tako lepo in milo žvrgoleti? Kdo je dal malim zrncom moč, da poženejo brez števila cvetic in drevja, kjer koli jih vsadimo, in nam zemljo s cvetlicami in travo zaljšajo? Kdo je vse tako modro in lepo vredil?“

Na to Remigij: „Tedaj res misliš, da je nekdo vse to vredil?“

„Gotovo,“ odgovori Ljudevit. „Kdor bi nad tem dvomil, ta nima pameti. Vedite, možje v naši votlini so morali dolgo dolbsti in sekati, da so jf

le malo razširili. Enkrat se je hotela kar podreti, tedaj so jo z velikim trudom podprli sè stebri. Ta obširni obok pa ne podpira ni jeden steber. Svetica v naši jami se ni nikoli sama prižgala, pa tudi bi ne bila dolgo gorela, da ji nismo pogostokrat olja prilili. Da nismo žeje trpeli, treba je bilo večkrat nanositi frišne vode. Dobro vem, koliko truda me je stalo, da sem eno samo cvetlico lepo izrezal iz papirja; dolgo dolgo sem premišljal, preden sem škarje nastavil; zato sem prepričan, da teh cvetic in rastlin ni naredila človeška roka. Srčno rad bi pa zvedel, kdo je vse to naredil in vi, dragi oče, bodele gotovo vedeli povedati!“

Ko je Remigij slišal in opazil, da je deček ves prevzet od lepote in veličanstva narave; ko je spoznal, da Ljudevit hrepeni zvedeti, kdo je ta velik dobrotnik, od kterega vse izhaja, kar je zdaj videl, sklenil je dečka podučiti o božji vsegomočnosti, dobrotljivosti in modrosti. Z ginjenim, tresočim glasom in solzami v očeh je djal, da je res nekdo vse to ustvaril, namreč: Bog, naš ljubeznjivi oče v nebesih, ki je vsegomočen, dobrotljiv in moder, kteri daje rast cveticam, pa je tudi nam ljudem vdihnil življenje.

Kaj ne, čudno je maralo biti dečku pri srcu, ko je v jutru prvič videl solnce vzhajati, — a še vse drugačega se je čutil v tem trenutku. Tudi v njegovi duši je vzhajalo nekako solnce, ko je prvič slišal o Bogu, našem dobrem očetu. To solnce je ogrelo in razsvetilo njegovo dušo, da je svet in njegov kras spoznala popolnoma z druge strani.

„Glej, ljubo dete,“ prične Remigij, ko je videl, da je Ljudevít ves prevzet, „vse kar vidiš ustvaril je res Bog. On je postavil oni modri obok, ki ga imenujemo nebo. On je vžgal solnce in vodi njegov tek; solnce pa nam da gledati božja dela, in nam sveti pri naših opravilih; solnce ogreva sad, da zori in se kuha, kakor jedila pri ognji. Bog nam pošilja krepilnega dežja iz oblakov; na njegovo povelje vrejo studenci iz zemlje, da si mi in živali vgasimo žejo. Bog je ustvaril travo in cvetlice in jim podelil krasno barvo in vonjavo. On daje žitu in trtam rast, da imamo obilo kruha za živež in vino za pijačo. Po njegovi dobroti pri našajo drevesa sladkega sadja, dajejo nam o vročih dnevih hladne sence in nas z lesom grejejo po zimi. Bog sam je naučil ptičice peti; on je podelil jagnjiču mehke volne, iz ktere je tkana moja in tvoja obleka. Kar potrebujemo za stanovanje in za počitek, vse prejmemo iz božje roke. Vse, kar vidiš, je Bog ustvaril le zavoľjo nas; mi pa, ki spoznamo njegovo dobrotljivost, bomo iz srca ljubili tako dobrega očeta; in ako mu bomo zvesto služili, sprejel nas bo enkrat v sveta nebesa, kjer je neizmerno več lepote in veselja, kakor tú na zemlji. Boga sicer ne vidimo, on pa nas vidi in sliši, kjerkoli smo; tudi pozna naše misli. Govorimo pa lahko ž njim, kadar hočemo, on nas rad poslušá. Bog vlada vse stvari. On te je rešil iz temne jame in ti je dal, da si prišel do mene. Bog je naš največji dobrotnik, naš najboljši prijatelj, on je naš „oče“.

Ljudevít je poslušal častitljivega starčka z največjo paznostjo; še ganil se ni, dokler je govoril.

— Solnce je že davno zatonilo in mrak se je vlegel na zemljo, ne da bi bil Ljudevit zapazil. Mesec — prej videti kot mala meglica — svetil je zdaj v čarobni krasoti in brez števila zvezdic se je vžgalo na nebu. V jezeru pa so odsevale zvezdice in mesec, kakor da je na dnu jezera tudi tako nebo. Praznična tihota je vladala krog in krog, in sapice so mirovale. Ljudevit je nemo zrl v božjo naravo: prvič je v svojem mladem življenji čutil, da res neka nevidna moč vse vzdržuje in vlada; in ko je oče Remigij sè sklenjenimi rokami zrl proti nebu in molil, povzdignil je tudi Ljudevit prvič ročici proti nebu in za Remigijem molil. Solze so mu oblile lica, ko je premišljal, koliko dobrega je že prejel od Boga, ne da bi ga bil dozdej poznaval. K sklepu je Ljudevit iz lastnega nagiba pristavil še tole: „Zahvalim se ti o nebeški Oče, da si me rešil temne jame, in me dovedel k dobremu možu, ki mi tolikanj lepega in vselega o tebi pripoveduje.“ Zna se, da je to starega puščavnika zelo veselilo.

Remigij je sedaj za roko peljal dečka v svojo celico, pripravil mu iz mahu mehko posteljico, pregrnil jo s prtom in dečka pokril z lastnim plaščem.

XI.

Pot v hribe.

Ljudevit je ostal vse poletje v koči gostoljubnega Remigija. Učil se je marsikaj lepega in koristnega, ter popolnem opustil slabe razvade, katerih se je privadil v roparski jami, ne da bi bil njih napačnost spoznal. Deček je prišel iz jame bled in bolj vpaden, a kmalu ste se mu lici rdečili, od dne do dne je postajal zaljši; vesel in čil je skakal v nekaljenem veselji, in Remigij je bil prav vesel dečkovega zdravja.

V jeseni sklene Remigij prijeti zopet enkrat za potno palico in se podati med svet iskat Ljudevitovih staršev. Prehodil je že veliko sveta, videl mnogo mest, in tudi zdaj se ni strašil težavnega pota. A kaj z Ljudevitom med tem časom? V hribih je živel oče pastirja, ki je našega Ljudevita k Remigiju pripeljal. Bil je pošten mož; njemu tedaj hoče samotar izročiti dečka v varstvo, dokler se ne vrne — morebiti z veselim poročilom.

Krasnega jesenskega jutra prav zgodaj ko je zgodnja danica komaj zasijala na nebu, zbudi Remigij dečka iz sladkega spanja. Šla sta še v bližno kapelico, kjer je Remigij prav goreče prosil

Boga, naj ga blagoslovi in ga vodi na dolgem potu. Potem sta nekoliko zajuterkovala, preskrbela si živeža za pot in se poslovila od drage kočice. Ljudevit je bil prav vesel in bister. Hodila sta po stezah, po katerih stopa razen planinarjev in pogumnih lovcev redkokedaj človeška noga. Krog poldneva sta prišla do velikanske skalnate pečine, po kateri so — visoko nad njima — plezale koze. Tu se vsedeta, da bi se odpočila in malo kosilce povžila.

Ne sedita dolgo, kar pride mlad pastirček blizu in poljubi Remigiju roko. Mali Ljudevit skoči po konci in od veselja zakliče: „Oj, oj, glejte! mali človeček, kakor sem jaz! Dozdaj sem mislil, da ni na svetu tako malega človeka, nego sem jaz. To je lepo, da nisem sam! O, zdaj moraš pa kar z nama!“ — Pastirček je vzel Remigijevo potno torbico, in korakali so naprej. Ljudevit seveda, je imel oči in besede le za malega pastirčka.

Prišli so v prijazno, zeleno dolinico, sredi skalnatih gorá; tu se je pasla čreda ovac — lastnina moža, kateri je imel prevzeti Ljudevita v skrb. Male ovčice, — nektare komaj dober teden stare — so bile neizrečeno všeč dečku. Božal jih je in jim dajal sladke priimke. Remigij se je oziral po možu. Tam pod sivo skalo, izpod ktere je vrel bister studenček, sedela je mlada deklica — v eni roki pastirsko palico, v drugi pa knjigo; zdelo se je, da je globoko zamišljena v berilo. Imela je belo obleko, pa zelen klobuk. Obraza je bila milega, vendar djal bi skoraj, da se je brala na njem neka otožnost. K tej deklici gre Remigij. Ona ga sicer

še ni videla, vendar govorilo se je o njem tu gori tolikrat, da ga je koj spoznala; zato vstane, prijazno ga pozdravi in se kaže do samotarja prav zaupljivo.

Remigij jo prijazno vpraša: „Ti nisi še dolgo tu v gorah!“ — Deklica odgovori, da že več let pase ovce po planinah, vendar k temu možu je prišla v službo še le pred tremi dnevi. „Odkod si pa,“ povprašuje nadalje samotar, „in kaj si tako žalostna?“ Deklici so kar solze prišle v oči in pravi: „Oh, moj dom je daleč daleč od tukaj. V mladostni nepremišljenosti sem si sama nakopala veliko nesrečo. Bila sem v službi pri visokorodnih in prav dobrih ljudeh. Pestovala sem edinega sinčka grofovske rodbine. Enkrat sem ga pustila samega le za kratek četrť ure, ali tedaj so ga uplenili roparji. Vsled tega je nastala v gradu taka žalost, da mi tam ni bilo več živeti: gospé nisem mogla več gledati v taki nesreči, zato sem šla v samotno gorovje, kjer molim in prosim Boga, naj bi odvrnil enkrat zlo, koje sem zakrivila; naj bi rešil dečka roparskih rok in ga pripeljal v očetovo hišo, ter konec storil preveliki žalosti. Bog se bo gotovo usmilil; kar besede ne premorejo, premogle bodo solzé, ki jih pretakam dan na dan!“

Na to reče Remigij z ginjenim glasom: „Zdi se mi, da je Bog tvojo molitev uslišal ta trenotek.“ Rekši, potegne podobo Ljudevitove matere iz žepa, pokaže jo deklici in pravi: „Poznaš li to podobo?“ — Deklica, nekaj strahu, nekaj veselja glasno usklikne: „O Bog! To je podoba grofice Hrastarjeve, matere uplenjenega otroka!“

Ko mladi Ljudevit ta krik začuje, pridirja urno na mesto. Srpo gleda deklico, ki mu je zopet nova prikazen; milovaje jej reče: „Zakaj se jočeš? Si li lačna? Glej tu imaš kruha in jabolk, jej in utolaži se!“

Remigij pa se obrne k deklici, rekoč: „Glej, ta deček je tisti otrok, ki je bil s podobo vred uplenjen.“ — Tedaj je deklica kar padla na kolena, srce ji je urneje bilo, roke je proti nebu povzdignila in tako-le govorila: „O dobrotljivi in usmiljeni Bog, ti si uslišal mojo molitev! Noč in dan sem zdihovala, in ti me nisi zavrgel! O sprejmi milostno tudi mojo zahvalo, katero z besedami izreči ne morem!“ Srčno je objela malega Ljudevita in rekla: „Bog te sprejmi, mileni Ljudevit, in Njemu hvala, da te je nam zopet podelil! Se mi li sanja, ali te v resnici vidim pred seboj? — O pač, prav ti si! Saj si očetu popolnoma podoben! O kako bodo veseli tvoja mati! Veseli se tudi ti, zakaj precej hočemo poiskati tvojega očeta in mater!“

Tudi Remigij si je obrisal solzo iz očesa in djal: „Hvaljen in češčen bodi Gospod Bog! Tvoja previdnost vidno vlada tega otroka. Posušil boš solze te uboge deklice, ki je neprestano plakala in molila za njegovo rešitev. Dete bodeš vrnil žalujočim staršem; mene si pa rešil dolzega potovanja, ker se je splečal že prvi dan moj trud! Tvoja dobrotljivost in usmiljenje naj bodete vekomaj češčeni!“

Mladi pastirček je ostal pri čredi, ti trije pa so šli v bližnjo kočo kmetovalca. Kmet in ženica sta jim prišla prijazno naproti; ko ju Ljudevit

zagleda, precej vpraša: „Jeli sta ta moj oče in mati? Tako sta prijazna, precej bi ostal pri njih.“ Žal mu je bilo, ko je slišal, da nista njegova roditelja, ker si ni mogel misliti večje ljubeznjivosti. V koči so nekaj malega zaužili, potem pa so šli precej dalje na pot: Remigij, Ljudevit, deklica in mladenič, ki je Ljudevita rešil. Na večer so prišli v dolino, kjer je Ljudevita zanimala precej velika vas, češ, toliko hiš pa še nisem videl. Drugo jutro so najeli voz in se odpeljali, upajoč, v dveh, ali treh dneh dospeti v Hrastarjev grad.

XII.

Nepričakovani gostje.

Prvi dan so se prav urno vozili. Ljudevit je imel povsod oči. Zanimale so ga vasi in gradovi, ki so se mu zdeli, da švigajo mimo voza. Kadar je kak grad zagledal, vselej je vprašal, je li Hrastarjev, a vselej so mu odnikali. Druzega dne na večer so prišli v temen gojzd. Cesta je bila tako slaba, da so se le počasi naprej pomikali, pa še nevihta je nastala in dež je začel liti, kakor iz škafa. Stemnilo se je popolnoma in dalje ni bilo mogoče iti, zato so se naši popotniki ustavili pred gostilno sredi gojzda, da bi prenočili, in drugo jutro zgodaj zopet odrinili. Vsem je bilo znano, da se tu roparji večkrat gostijo, vendar kaj je bilo storiti? Nekaj malega so večerjali, potem pa trudni šli k počitku, in res tudi kmalu zasпали. Le oče Remigij, ki je Ljudevita vzel k sebi v spalnico, čul je še blizo do polnoči; klečal je poleg mize, na kateri je gorela sveča, molil in bral.

Naenkrat se začuje velik ropot pred hišnimi vrati. Slišal se je divji moški glas in razbijanje po vratih in oknih. V hiši so se vsi zbudili, in

ne malo vstrašili. Remigij pride iz spalnice in že ga je čakala Marjeta zunaj. „Oh, ljubi Bog,“ tožila je, „bojim se, da so roparji pred vrati, ki nam bodo zopet uplenili mladega grofa.“ Remigij ji veli molčati, in gre doli; tu so bili zbrani domači, vsi prestrašeni in nobeden se ni upal odpreti. Možje so pa zunaj v enomer razbijali po vratih in žugali, da jih ulomijo, ako jim domači ne odpró. Remigij, ki se družega ni bal, got Boga, djal je: „Veste kaj, vrata nas ne morejo obvarovati, Bog pa nas bo hudega branil, saj smo v njegovi oblasti vsikdar. Morda se z lepo pototamo z možmi. Poskusimo!“

To rekši, odpre vrata; zdaj stopijo v vežo štiri bradati in oboroženi možje in eden je svetil z gorečo bakljo. „Poveljnik nas je poslal naprej“, rečejo, „da preiščemo vse izbe lete hiše; on pride kmalo za nami in bode tu prenočil; zato nam odprite vse prostore, da jih pregledamo!“ — Remigij jih vpraša, kako se imenuje njih poveljnik? Kdo popiše njegovo strmenje, ko zve, da je možem poveljnik — Henrik, grof Hrastar. Pri-povedovali so vojščaki, da se grof šele zdaj vrača iz vojske. Ko je ozdravel, ni se vrnil domov, ampak bojeval se, dokler ni bil sklenjen mir. Mir je sklenjen in zdaj se vračajo domov, kar jih ni obležalo doli na turški meji.

Razume se, da so se naenkrat vsem obrazi zvedrili. Vse je hitelo, da vojščakom postrežejo, ti pa so tudi prijazni postali in prosili odpuščanja; da so tako razbijali, češ, tudi vojak ne v taki plohi pred hišo, in še celo o pol

dalje so pravili, da so v temi pot popolnem zgrešili; in Bog zna, kako dolgo bi bili še okrog tavalni, da niso zagledali v daljavi luč v tej hiši.

Res božja previdnost je hotela, da je Remigij tako dolgo molil pri luči, ne vedé, da s tem grofa in njegovo spremstvo privede na pravo pot. Pobožni starček je vse pripisoval tej previdnosti, zatorej je tudi zdaj glasno slavil Boga in njegove naredbe.

XIII.

Veselje blazega očeta.

V tem je prišel grof z ostalimi vojščaki v hišo. Bil je visoke rasti in plemenitega vedenja. Prijazno je pozdravil Remigija in mu veli spremiti ga v pripravljeno izbo. Sedla sta; služabniki so prinesli vina, nalili kozarce in trčila sta po starodavni šegi.

„Bodite mi srčno pozdravljeni, častiti oče!“ nagovori grof Remigija. „Prijetno je pač pod streho v gorki izbi; hvala Bogu, da smo se plohi enkrat umaknili. Vendar povem vam, da mi je še prijetnejša vaša družba. Odkritosrčnost se vam bere na obrazu, tudi jaz vam moram razodeti svoje srce. Kakor vidite, so moji vojščaki dobre volje, in kaj bi ne bili! Čez dolgo se zopet vračajo v svojo domovino. Jaz pa — njih poveljnik — sem žalosten, ker se bojim, da doma ni vse v redu. Soproga je sicer zdrava, kakor mi je zadnjič pisala, a za sinka me skrbi, ker pismo pravi, da ga težko še najdem pri življenji. Oče Remigij, vi ste znani z mnogimi vitezi, saj ste bili tudi enkrat pogumen vojščak. Vidim, da ste na popotovanji, morda ste bili celo v mojem gradu; povejte

mi, kako je z mojimi, ali vsaj vlijte v moje srce hladilo tolažbe!“

Nam je znano, da je mogel Remigij popolnem pomiriti grofa. Djal je: „Do vas, gospod grof, imam prijetno sporočilo. Vas sin živi in je zdrav. To vam je ljubeznjiv deček, kakoršnega še nisem videl.“ — „Kaj, vi ga poznate?“ vpraša radovedno grof. „Dobro ga poznam“, pravi Remigij, „in tudi vem, kaj se je ž njim zgodilo, ko ste bili na vojski.“ Samotar je grofu povedal, kako so dečka odpeljali, kako se je rešil in v dokaz, da je Ljudevit sin njegov, pokazal je grofu podobo grofice, ki so jo z dečkom vred vzeli. Grof je kar strmел; vendar ko podobo zagleda, reče: „Res, to je grofica, moja soproga! Ali Bog zna, če ima še tako cvetoč obraz? Vboga žena je veliko pretrpela! Kje je zdaj deček?“ — „Tu v hiši,“ odgovori Remigij. „Kaj, tu v hiši je? Zakaj mi niste tega koj povedali? Hitro hitro me peljite k njemu!“

Remigij vzame svečo z mize, ter gre z grofom v izbo, kjer je Ljudevit sladko spal. Lep je bil kot angelj, in grof se ga kar ni mogel nagledati. Solze so ga oblile in djal je: „Moj Bog, ko sem šel na vojsko, kako je bil majhen, zdaj pa je že tako odrasel! Draga mi soproga, zdaj še le umem, zakaj mi nisi resnice pisala. Bala si se žalostiti moje očetovsko srce!“ Prijel je dečka za roko, rahlo ga poljubil, in klical: „Ljudevit, Ljudevit, ustani! Glej, tvoj oče je tukaj!“ Ljudevit si začne mencati oči, in dolgo se ni mogel zdramiti. Slednjič zavpije ves vesel: „Bog vas sprejmi, dragi oče! Ali so mati tudi prišli?“ — Grof je vzel dečka

v naročje in se od samega veselja jokal. „Ljubo dete“, djal je, „božja previdnost te je rešila, in jaz se ne morem Bogu dovolj zahvaliti, da te zopet imam.“ „Tudi jaz sem mu hvaležen“, reče Ljudevit. „Bog je dober in ljubeznjiv, in veliko veselje nam je pripravil.“ — Ko se je deček popolnoma zdramil, odgovarjal je prav živo in modro na vsa grofova vprašanja, in grof je bil neizrečeno vesel Ljudevitove bistrumnosti. „Oče Remigij“, djal je, „koliko hvalo sem vam dolžen. Ko bi vam svojo grofovino podelil, še ne bi bil plačan trud, ki ste ga imeli z mojim sinkom.“

Marjeta je tudi prišla v izbo in boječe stala pri vratih. Grof jo prijazno pozdravi in ji roko poda, češ, vse je odpuščeno. Roparjem pa je ostro žugal; še tisto noč je dal pogumnišim vojakom povelje, naj jih poiščejo v njih jami ter pripeljejo v grad. — Zopet je ljubkal malega Ljudevita in celo noč bi bil ž njim kramljaj, da ni Remigij silil k počitku, ker so bili vsi spanja potrebni. Treba je bilo drugo jutro zgodaj vstati, ako so hoteli še pri dnevu priti v Hrastarjev grad.

XIV.

Utolažena mati.

Blaga in pobožna grofica je med tem imela žalostne dni. Smejala se ni nikjer in tudi v gradu je bilo bolj tiho in mirno. Ko je bil mir sklenjen, pogrenila se je njena žalost še huje. Mož ima priti domú in kaj bo dejal, ko Ljudevita ne bo? Jokala je in ihtela: „O Bog, da sem tako nesrečna! Vse se veseli sklenjenega mirú, le meni seka to nove rane. Žene — če tudi uboge — veselé se prihoda svojih mož, le jaz edina se bojim grofove vrnitve. O kako bo žalosten, ko Ljudevita ne najde med nami. Na tem svetu pač za naju ni več veselja!“ Neizrečeno tesno ji je bilo pri srcu. Nikjer ni našla pokoja. Zdaj je šla v grajsko kapelo, zdaj na vrt, pa zopet v svojo izbo; le v molitvi se ji je umirilo srce. Mislila si je: Bog, ki ves svet vlada, more tudi njej pomagati. Kolikrat se stvari bolje iztečejo, nego pričakujemo.

Nekega dné je sedela grofica v najbolj senčnati lopi na vrtu in jokala. Prav huda žalost jo je obhajala, da je kar glasno ihtela: „O dobrotljivi Bog! Usmili se vendar enkrat mene in mojega soproga in reši naju grozne žalosti. Daj, da se

zopet snidemo vsi trije, oče, mati in sin, ki smo bili tako dolgo ločeni. Ti, ki si milostljiv, in rad lajšaš bolečine, vrni nam drazega otroka!“

„Oče nebeški! Vem, da sem grešnica, vendar sem tvoja hči, in ti si moj oče. Gotovo me ti bolj ljubiš, nego jaz svojega otroka. O slušaj me svojo hčer, in nikar me ne zavrzi, ki se z zaupanjem k tebi zatekam!“

V tem začuje nekoga bližati se ji; pogleda iz lope in kdo je? — Marjeta. Ravnokar je namreč naša družba dospela v grad; Marjeta je hitela naprej, da bi čim prej razjasnila lice grofici. Ko grofica Marjeto zagleda, jame na novo upati, zlasti ker je deklica nekako vesela videti. Preden je grofica govoriti mogla, začne Marjeta: „Milostna gospa! prejmite veselo sporočilo o dragem vam Ljudevitu! — Ljudevit živi in kmalu, kmalu ga boste zamogli stisniti na materno srce.“ Marjeta še ni skončala, ko stopi Remigij v lopo, da bi grofico pripravil na veselje, ki jo čaka. Mož je bil res previden; saj vemo, da iznenadena žalost, pa tudi veselje lahko zdravji škoduje in življenje v nevarnost stavi. Grofica seveda je bila popolnem utolažena; slutila gotovo ni, da bo njena molitev že zdaj uslišana. Vesela gre z Remigijem v grad in mu pripoveduje, kako je srečna, da bo že v par dneh zopet videla drazega moža in ljubo dete.

Ali ko stopi v izbo, že ji hiti nasproti grof z Ljudevitom v naročji. Kdo popiše sedaj njeno veselje? — Trdno se je oklenila grofa in otroka in dolgo jokala ter pretakala solze veselja, ne da

bi mogla le besedice spregovoriti. Slednjič se vendar oglasi: „O ljubi moj mož, o ljubo dete! — Da sem le to doživela, zdaj pa rada umrem. — Božja pota so res čudna! Glej, dragi Friderik, tresla sem se in bala tvojega prihoda, zakaj brez deteta bi nama ne bilo živeti. Mesto da bi ti ga bila jaz pripeljala naproti, prineseš mi ga ti v svojem naročji. Strašno nas je zadela božja roka, a stvar se je veselo končala. Dokler živim, hočem trdno zaupati v Boga, naj mi pošlje karkoli. — In ti, dragi Ljudevit, kako si zrastel! Vse pre-stano bom pozabila, da te le zopet imam! Tako dolgo smo bili ločeni, zdaj pa smo zopet skupaj. Bogu bodi zato čast in hvala!“ Dolgo so se tako razgovarjali in Boga hvalili in solze veselja so jim tekle po licih, tudi Marjeta je jokala; še stari Remigij je bil ganjen, da so se mu oči rosile.

Ko se je burno veselje malo poglelo, jel je Ljudevit pripovedovati dogodljaje svojega življenja. Prav z živo besedo je pravil in mati se je smijala in jokala, kakor je prišlo. Posebno zanimivo je načrtal prizor, ko je prvokrat stopil na površino zemlje, prišedši iz jame skozi skalnato razpoko. Z največjo spoštljivostjo pa je pravil o ljubeznjivosti in skrbi očeta Remigija, kateri ga je prvi učil Boga spoznavati. Solze hvaležnosti je imel Ljudevit v očeh, ko je končal svojo povest.

„Tudi jaz“, reče grof, bi si skoraj želel v taki jami vzrasti. Mi smo preveč vajeni pogleda krasne božje narave, zatoraj nam včasih otrpne ali omaga ljubezen do Boga. Da bi tudi mi n- enkrat prišli na svet, sevé, ko smo odrasli in k

pameti prišli, o kako bi se čudili lepoti božjih stvari; kako hvaležni bi bili Bogu, ki je vse le nam v prid in veselje vstvaril. Res, neskončna je božja vsemogočnost, božja modrost in dobrotljivost!“

Na to grofica: „Kakor je bilo Ljudevitu, ko je iz podzemeljske jame stopil na površje, tako bo nam, kadar dojdemo v sveta nebesa. Ljudevitove igrače: jagnjiček, cvetlice in drevesa so bile le slaba podoba božjih stvari; in jaz mislim, da vsa lepota in veselje sveta je le senca proti lepoti nebes in proti veselju, ki ga bomo tamkaj uživali. Veselje, da smo se čez dolgo zopet sešli, le to veselje je morda nekoliko podobno tistemu veselju, ki ga bomo uživali, kadar se zopet snidemo v nebesih — in sicer na veke. Vsaj jaz sem danes tako srečna, kakor da sem v nebesih!“

XV.

Kakor se posojuje, tako se vračuje.

Čez nekoliko dni so pripeljali grofovi vojščaki roparsko druhal, ktero so zasačili v podzemeljski jami. Po dva in dva sta bila vklenjena; zadej je bil voz z uplenjenimi dragocenostmi, in vrhu njega je sedela stara ciganka.

Roparji so za gotovo mislili, da se je deček ponesrečil v kakem postranskem hodniku jame, ali da ga je zasula skala. Vrata so našli zaprta, za skalnato razpoko pa niso znali. Zato se niso malo začudili, ko zagledajo v gradu dečka stati poleg grofa.

„Mislili smo“, godel je glavar roparjev, „da ga ni na svetu tako pretekanega in pogumnega, kakor smo mi. No, zdaj nas je pa ta otrok prekanil. „Resnica je: Kadar je jabolko zrelo, pade samo z drevesa.“ — Eden izmed godcev, ki so nam še v spominu, djal je sam pri sebi: „Uplenili smo otroka, da bi se ž njim odkupili, ko bi bilo kedaj treba; danes pa smo skoro da v njegovi pesti. Res je, da se hudo s hudim povrača.“ — Oni mladi ropar, ki je bil do Ljudevita tako prijazen in postrežljiv, rekel je: „Božja volja je bila,

da se je deček rešil; veseli me, da ga vidim še živega, dasi je to moja smrt. Zdaj se spolnjuje, kar so mi mati večkrat pravili: „Hudobneža božja roka gotovo enkrat zadene, ako se tudi v sredino zemlje zaleze“.

Ljudevitu se je ta mladenič zelo smilil; zatoraj prosi očeta, naj mu prizanesó, ker je bil tudi on do njega usmiljen in prijazen. Grof pravi, da zdaj še ne more ničesar obljubiti; vendar hoče lepo ž njim ravnati, kar bo le moči. Pri zaslišanji se je pokazalo, da ta mladenič ni ubijal in ropal, ampak je bil le bolj suženj drugim roparjem. Zatoraj ni bil obsojen k smrti, ampak v ječo za vse žive dni. Toda grof je še to kazen zljajšal in sklenil, poslati ga v posilno delavnico za toliko časa, da se bo v resnici poboljšal in privadil dela, potem pa naj se vrne k materi. „Glej“, djal mu je grof predenj so ga odpeljali, „kakor se posojuje, tako se vračuje; hudo s hudim, dobro z dobrim. Ti si bil vedno prijazen z mojim sinom, zato hočem tudi jaz milostljiv biti do tebe. Smili se mi tvoja dobra mati. Čim bolje se bodeš obnašal v delavnici, tem prej se vrneš k njej.“

Roparji so bili usmrteni, saj družega niso zaslužili; ciganka pa je prišla v zapor. Uplenjene dragocenosti so vrnili posestnikom, kolikor se jih je oglasilo. Od ostalega so pa sezidali veliko sirotišnico.

Marjeta je ostala v gradu in je po dolgem trpljenji zopet zadovoljno živela. Mladega vrtnarja so že davno zapodili, ker se je vdal pijanosti in drugim hudobijam. Razuzdanost mu je naklonila

prsno bolezen in umrl je v mladeniških letih. Pastir pa, ki je Ljudevita rešil, vrnil se je domu, bogato obdarovan od grofa in grofice.

Očeta Remigija bi bil grof najraje imel na svojem gradu. Ostal je res nekaj časa tam, a gnalo ga je vedno tje v njegovo kočico. „Slednje dni svojega življenja,“ djal je, „hočem popolnoma Bogu posvetiti, in samota je takemu življenju pred vsem potrebna. Živel sem dolgo med svetom in ga spoznal po njegovi vrednosti. Naše najimennitniše opravilo je skrb za zveličanje.“

Žalostno je bilo slovo. Častitljivi starček je blagoslovil grofa, grofico in malega Ljudevita, ki se kar ni mogel ločiti od njega. Vsa družina je spremila moža do voza. Stopil je na voz in še enkrat namignil vsem v slovo rekoč: „Zdravi ostanite, in božja milost naj bo vedno z vami! Da se zopet vidimo v svetih nebesih!“

Golobček.

Poslovenil

P. H. Sattner.

16

25/1

Colophon

1871

I.

Na starem gradu „Sokolovem“ je živel pred več stoletji pogumen vitez Vladimir s svojo pobožno soprogo Vido. Vladimir je bil srčan, a zraven mil in dobrotljiv. Kdor je bil v stiskah, je dobil pri njem pomoč in varstvo. Največje veselje mu je bilo, da so bili vsi ljudje krog in krog gradu srečni in zadovoljni. Tudi gospa Vida je mnogo mnogo delila revežem. Celo po revnih kočah je obiskavala bolnike in jim donašala jedil in tolažbe; kdor pa je v gradu iskal pomoči, gotovo jo je prejel, da le ni bil kak potepuh. Dragica — njuna osemletna hčerka — je bila tudi zelo prijazna do ljudi. Veselilo jo je, če je videla druge vesele. Zato je bila Vladimirova družina povsod v visocih čislih in božji blagoslov je bil vedno pri njej. Čim več so izdali in med uboge razdelili, tem bolj jim je šlo po sreči. Najbogateji so bili med vsemi vitežkimi družinami na okrog.

Nekega jasnega poletnega dne ste šli gospa Vida in mala Dragica po kamnitih stopnicah doli na vrt. Ondi so vse rastline lepo kazale: zelje je delalo že glave, bob pa se je že visoko ovijal; češnje so jele že rdečiti in vrtnice so se razvile iz popkov ter razširjale krasno vonjavo. Sredi vrta je stal

vodnjak, ki je visoko v zrak metal vodo, da se je v tisočere kapljice razkrojevala. Kapljice so se kakor biseri svetile v solnčnem svitu, in rahlo padale zopet v vodnjak. Pri vodnjaku ste se naši znanki nekaj časa mudili, potem pa šli v košato utico in jele delati oblačilce za neko siroto. Narava je bila mirna, sveta tihota je vladala; le murnček se je oglašal od časa do časa, in prijazno šumljanje vode se je čulo od vodnjaka.

V tem hipu prileti nekaj v utico — tako naglo, da ni bilo mogoče zapaziti, kaj. Gospe ste se ustrašili. Pri vhodu pa se prikaže velik jastreb z razprostrtimi peruti; a ko zagleda ljudi, urno zopet odleti. Dragica se ni upala pogledati, kaj je bilo, mati pa jo potolaži: „Ne boj se dete! Bila je tičica, ki je pred jastrebom bežala.“ Ozre se po utici in zakliče: „Glej, glej, Dragica, bel golobček je; za tebe se je skril. Kako je krotak; celo prijeti se dá. Veš kaj, zvečer ti ga bom spekla za večerjo.“

„Kaj, speči ga hočete?“ pravi Dragica in z obema rokama prime golobčeka, češ, da ga reši take osode. „Ljuba mati, tega že ne bote storili! Uboga živalica je pri meni pomoči iskala, in zdaj naj bi jo zaklali? Glejte, kak je lepo bela; nožice pa ima rdeče ko korale. Še zdaj se trese od strahu. Tako ljubko me gleda z nedolžnimi očesci, kakor bi hotela reči: Ne storite mi žalega. Ne boj se, ljuba živalica, jaz ti ne storim žalega, ampak dobro bodeš imela pri meni.“

„Prav tako, drago dete,“ oglasi se mati; „govoriš po mojem, le poskusiti sem te hotela.“

Nesi golobčeka v svojo izbo in daj mu jesti. Nadložnim, ki se k nam zatekajo, moramo pomagati; do trpečih moramo biti usmiljeni, če so tudi le živali.“

Dali so napraviti mali golobnjak z rdečo streho in zelenim omrežjem, ter ga postavili v kot Dragične izbe. Deklica je vsaki dan donášala golobu čiste vode in žitnega zrnja, in kadar je bilo treba, posula je tla s čistim peskom. Golobček se je Dragice kmalo privadil in se popolnoma udomačil. Kakor hitro je Dragica kletko odprla, priletel je na njeno roko in ji z roke zobal zrnje. Vrat kletke že več ni bilo treba zapirati, ker je golobček sam rad ostal v njej.

Zjutraj, ko je dan napočil, in je Dragica še spala, priletel je golobček na njeno blazinico in jo tako dolgo budil, da je vstala in mu zrnja dala. Dragica se je radi te nadležnosti materi pritožila in djala: „Že vem, kaj naj storim, da bo zjutraj mir. Vsaki večer bodem vratica kletke dobro zapahnila, potem golobček ne more vun, dokler mu ne odprem.“ „Ne stori tega,“ pravi mati; „uči se raje od golobčeka zgodaj vstajati. Kdor zgodaj vstaja, je zdrav in vesel, zaspanec pa je čmeren. Sramovati bi se morala, da si bolj lena, kot golobček!“ Dragica se je navadila zgodaj vstajati.

Enkrat je Dragica sedela poleg odprtega okna in šivala. Golobček je hodil po tleh in pobiral drobtine. Naenkrat pa se vzdigne, in zleti skozi okno na bližnjo streho. Dragica se vstraši in glasno zakriči; mati pride in vpraša, kaj je? „Oh, golobček, golobček!“ pravi deklica in kaže na

streho. „Pokličí ga,“ reče gospa. Dragica ga lju-beznivo pokliče, in v hipu prileti golobček v izbo in se vsede veseli Dragici na ramo. Tedaj podučí mati hčerko: „Bodi tudi ti, kakor golobček, vedno pokorna in ubogljiva, potem bom tudi jaz veselje imela s teboj. Kaj ne, Dragica, da me boš vedno ubogala?“ Ona je obljubila in obljubo spolnjevala.

Nekega dne je Dragica na vrtu zalivala ze-lišča in cvetice. Utrujena se vsede poleg matere na zeleno klopico tik vodnjaka. Golobček se je bil tako udomačil, da je že smel z Dragico na vrt. Tudi danes je priletel, da bi pil iz vodnjaka. „Glejte no, mati, kako pazno stopa golobček od kamna do kamna; kako se varuje blata med ka-menjem! Snažna živalica to. Bela obleka se težko snažna ohrani, vendar beli golobček nima nikdar niti najmanjega madeža na sebi!“ — „Dragica je pa včasih celo neprevidna,“ reče mati in kaže na dolgo belo obleko gospice. Ko je namreč Dra-gica vodo zajemala, ni dosti pazila na svoje krilo, tedaj se je malo onesnažila. Zardela je in umolknila; odslej pa je bila njena obleka vedno čista kot sneg.

Dragica je enkrat popotvala sè svojo materjo in mnogo veselja vžila na tej poti. Ko se je na večer domu vrnila, priletel ji je takoj golobček nasproti in se kazal veselega njene vrnitve. Dekla ji je pripovedovala, da je bil ves dan žalosten in da je gospico povsodi iskal; čudno, da je živalica, ko vendar nima pameti, tako hvaležna in vdana svojej gospodarici. — „Za to zrnje,“ reče Dragica,

„za to malo postrežbo je golobček res preveč hvaležen.“ — Na to mati: „Si li tudi ti vselej tako hvaležna? Glej, danes si imela prijeten dan; ali si se že zahvalila Bogu za toliko veselje? Uči se od živalice hvaležnosti!“ — Dragica je res ta večer pozabila moliti in Boga zahvaliti za prejete dobrote. Odslej pa je gotovo vselej molila, preden je šla k počitku.

Necega jutra je Dragica zopet sedela pred svojo mizico, na tej pa golobček; prijazne oči je vprl v mlado gospico, ki ga je takole nagovorila: „Dragi golobček! Veliko sem se že od tebe naučila in prav hvaležna sem ti.“ Mati pa se zadej oglasi: „Še nekaj prav lepega se lahko naučiš od njega. Glej, čist bel golobček je podoba nedolžnosti. Golobček ne pozna zavisti, ne prekanjenosti, ni potuhnjen; tudi noče več veljati, kakor je. Nebeški Izveličar nam imenuje to lastnost z eno samo besedo, rekoč: Bodite priprosti kakor golobje. O da bi bila ti vedno priprosta in ponižna, da ne bi nikdar znala, kaj je zavist in potuhnjenost, sploh hudo. Hotel Bog, da bi se vedno moglo reči: Dragica je priprosta in nedolžna, kakor golobček.“ — In res, Dragica je ostala v svojem vedenju pravi golobček.

II.

V tistem času je bilo neznano roparjev po deželi, ki so neusmiljeno ropali in morili, kjer so mogli, da si človek nikdar ni bil svest življenja. Vitez Vladimir je zbral svoje hlapce, oborožil jih in se podal ž njimi nad roparje. Dolgo jih je zasledoval, slednjič se mu vendar posreči, da je nekatere dobil v pest, druge pa razkropil, da sta se v deželo povrnila varnost in mir. Nekega večera pride tedaj domu, vesel sedi pri kozarcu vina in pripoveduje svojim zanimive dogodke. Nocoj je dolgo pripovedoval, zatorej ste mati in Dragica prijeli za lične kolovrate in predli ter poslušali. Pozno je že bilo, sveča malo da ni zgorela. Zdaj stopi v izbo lepa, črno oblečena gospa in za roko pelje mlado gospodičino, ki je bila tudi črno opravljena. Vladimir, Vida in Dragica so vstali ter prijazno pozdravili neznano gospo. Ta pa je začela s solznimi očmi:

„Bog z vami, blagi vitez! Sicer sem vam popolnoma tuja, vendar se drznem nadlegovati vas z neko prošnjo. Jaz sem Pavla iz Višegrada in ta otrok je moja hči Ema. Bog mi je naložil hudo skušnjo. Moj mož, blagi Miroslav, je umrl

vsled ran, ki jih je v lanski vojski prejel. Oh, to vam je bil blag mož, ljubeznjiv soprog in zlata vreden oče. Pa saj ste ga sami poznali. Zapustil nam ni dosti, ker je bil predobrotljiv do ubozih, nabral pa si je mnogo zakladov v nebesih. Zdaj pa nam hočejo vzeti še to, kar potrebujemo za živež. Dva lakomna viteza iz soteske me neizrečeno nadlegujeta. Eden hoče imeti záse vse moje polje, drugi pa gozde, in sicer po sami zvijači. Nekdaj sta bila mojemu možu prijazna, a zdaj mene sovražita iz gole lakomnosti. Rajni Miroslav je to prevedel, zato mi je djal na smrtni postelji: „Zaupaj v Boga in v viteza Vladimira; on ti bo na strani stal.“ Blagi vitez, do vas se tedaj obrnem, pomagajte mi! Kako naj živim, če se sosedje posestva polastijo? Od grajskega kamenja vendar ne morem živeti. Bog vam bo povrnil, kar bode te meni dobrega storili!“

Mala Emica — morda tiste starosti, ko Dragica — približala se je tudi vitezu, in jokaje ga prosila: „Blagi vitez! Bodite moj oče in nikar me ne zavržite!“

Vitez je postal resen, po stari navadi si je podprl z roko brado in nemo zrl v tla. Dragica je začela jokati in prositi: „Ljubi oče: Prosim vas, usmilite se jih! Glejte, ko je golobček bežal pred jastrebom in iskal pri meni pomoči, djali so mati: Kdor se k nam zateče, tega moramo podpirati. Mati so se veselili, ker sem jaz imela usmiljenje z golobčekom. Ta gospica in njena gospa mati pa ste gotovo bolj usmiljenja vredni, nego

golobček. Rešite ju brezsrčnih vitezov, ki so pravi jastrebi!“

Vladimir je odgovoril vidno ginjen: „Ljuba Dragica! Nisem molčal, kakor da ne bi imel usmiljenja, ampak premišljeval sem, kako bi blagi gospej najbolje in najhitreje pomagal. Z božjo pomočjo hočem vse poravnati.“ Vitez je v tem donesel stol za gospo, Dragica pa jednega za Emo in vsi so sedli. Vida pa je hitela v kuhinjo poskrbeti za večerjo, zakaj v tistih časih se je tudi vitežka gospôda bavila s kuho.

Vladimir je zdaj popraševal po vzrokih, zakaj ona dva viteza toliko tirjata od gospe; in ko je to zvedel, djal je: „Dobro tedaj! Po tem, kar mi poveste, vidim, da je pravica na vaši strani. Jutri zjutraj, ko dan napoči, pojdem z nekaterimi spremljevalci tje, in poskusim, če se da stvar z lepo poravnati. Gospa, vi pa ostanite s hčerko tukaj, da pridem, in vam, če Bog dá, veselo vest prinesem.“

V tem je bila večerja pripravljena; sedli so k pogrjnjeni mizi in dolgo vkup ostali. Drugo jutro pa je Vladimir zasedel konja in odjahal s svojimi.

Dragica je bila zelo vesela, da je ostala Ema nekatere dni na Sokolovem. Skazala ji je grad in vrt, pokazala jej svoja oblačila, cvetlice in golobčeka. V kratkem ste postali iskreni prijateljci, ker je bila Ema res ljubeznjiva in lepo izrejena deklica.

Za nekoliko dni se vrne Vladimir. Ko je v izbo stopil, bila je njegova prva beseda: „Veselo

novico gospa! Vaši neprijatelji so od svojih tirjatev odstopili in vsega prepira je zdaj konec. Z lepo besedo se sicer niso dali pregovoriti, dasi je krivica očitno na njih strani. Vendar ko sem žugal z vojsko vsacemu, ki bi vas še dalje nadlegoval, minila jih je takoj lakomnost. Gospa! Nobeden ne bo žel vašega krasnega žita in nikdo lovil in sekal po vaših gozdih!“

Bleda gospa je bila te vesti zelo vesela. Solze veselja so oblile njene oči, djala je: „Bog, zaščitnik vdov in sirot naj vam tisočero povrne, kar ste dobrega storili meni in temu otroku. On naj obvaruje tudi vas vsakojake nesreče!“

Gospa se je morala vrniti na Višegrad, in prišel je čas slovesa. Dragica se je težko ločila od Eme; tekle so grenke solze. Kaj naj bi ji dala za spomin?

Ema je večkrat rekla, da bi tudi rada imela tako krotkega golobčeka. Dragica res prinese golobčka, pritisne ga še enkrat na svoje mokro lice in ga dá Emi. Ta se ga brani, ker vé, da je dala Dragica, kar ji je najljubše, vendar ga je morala vzeti. Še lično kletko je dobila. Dragica priporoča golobčeka Emični skrbi, kakor mati priporoča otroka, ko ga izročuje tujim rokam, potem se Ema z materjo odpelje.

Skoraj da je bilo Dragici žal za goloba. „Raje bi bila dala Emi svoje zlate uhane,“ djala je materi. Ta pa ji reče: „Kadar zopet Ema pride, lahko ji podariš uhane; zdaj nisi imela pripravnejšega darú. Bogat dar bi ji ne bil všeč. S tem si pa dala, kar ti je bilo najdražjega in

pokazala svojo ljubezen do Eme. Nič se ne kesaj. Glej, tvoj oče so bili pripravljene življenje dati, samo, da bi vdovi pomagali. Ti si pa dala Emi golobčeka, in ta bo sirotici veselje delal. Kdor svojega bližnjega v resnici ljubi, ta se bo odrekel vsacemu časnemn blagu, ako ž njim lajša nadloge zatiranega sobrata. Ti darovi so Bogu najljubši, in Bog ti bo gotovo povrnil, kar si storila dobri Emici.“

III.

Gospa Pavla je zopet v miru živela s svojo Emo na Višegradu. Nekega dne, že pozno na večer, sta potrkala dva romarja na grajska vrata in prosila prenočišča. Nosila sta temnosive romarske halje in imela v roki dolge romarske palice, na klobukih pa pripete školjkine lupine (mušelje) po starem romarskem običaji. Vrtar ju je oglasil pri gospej, in ta mu naroči peljati ju v spodnjo izbo, postreči jima z večerjo in kozarcem vina. Po večerji pa gre gospa z Emo k njima.

Romarja sta mnogo pripovedovala o sveti deželi. Vsi grajski so ju pazno poslušali. Gospica Ema pa se je za njune pripovedke še najbolj zanimala. Kar jokala je, čuti od tiste presrečne dežele, po kateri je naš Izveličar hodil. Pač je želela videti enkrat tiste kraje, pa te želje se ji menda niso nikdar spolnile.

„Draga Ema“, reče ji mati, „vsak trenotek smo lahko v Sveti deželi, vsak trenotek lahko obiščemo Oljsko goro, Kalvarijo in druge svete kraje, da le pridno prebiramo svete zgodbe. Zakaj s tem berilom spremljamo Odrešenika tako rekoč po vseh njegovih potih; slišimo njegov glas, vidimo v duhu njegovo trpljenje, smrt in veličastno vstajenje. Ako vse to premišljujemo in si k srcu vzamemo, imamo Sveto deželo že v svojem srcu.“

Romarja sta popraševala, kaka je okolica in če je grad „Sokolovo“ v bližini. Hvalila sta viteza Vladimira; starejši je djal: „Če ni njegov grad nama preveč v stran, in če je vitez doma, gotovo ga obiščeva.“ Gospa Pavla je zatrdovala, da jima grad ni dosti v stran, in da je vitez doma, ker se je še-le pred malo dnevi vrnil z daljšega opravka. „To mi je pa kaj ljubo,“ pravi romar; „imam namreč z vitezom mnogo opravka, torej kar jutri zgodaj odrineva na Sokolovo.“

Mati in hčerka ste naročili, Vladimirove presrčno pozdraviti in Dragici povedati, da se golobček prav dobro počuti. Ema je vsacemu stisnila srebrnjak v roko, kakor ji je mati naročila. Pavla je pa zaukazala mlademu pastirju, naj romarja v jutru spremi, in jima pokaže pot čez hribe. Vsi so si voščili lahko noč, in šli k počitku.

Druzega dne odpotujeta romarja. Pastirček ju je veselo spremljal in jima nesel potne torbe. Romarja sta se malo zmenila za dečka; tiho sta korakala po stezi, ki se je vila zdaj gori, zdaj doli. Ko so dospeli vrh strmega hriba in je pot zložnejša postala, jela sta romarja razgovarjati se po laški. Pastirček je bil rojen Italijan. Na Višegradu so ga sicer klicali za Lenarta, a on je le raje slišal „Leonardo“, kakor so ga zvali na Laškem. Vitez Miroslav ga je osirotelega pripeljal seboj z laške dežele, in deček ni pozabil matrinega jezika. Vesel tedaj, čuti govor v domačem jeziku, hotel je že spregovoriti z romarjema po laški, toda kar sta govorila, navdalo ga je sè strahom in grozo.

Zvedel je iz njunega pogovora, da nista prava romarja, ampak le tako preoblečena; da jima pot ni ravno neznana. Zvedel je, da sta roparja, razkropljena po Vladimirovi četi; zdaj pa se hočeta nad njim maščevati. Pod naličnico pobožnosti hočeta prenočišča prositi na njegovem gradu, po noči pa hočeta vstati in viteza s celo družino umoriti, grad pa oropati in zažgati.

Že se je videlo Sokolovo v daljavi med dvema hriboma, in starejši ropar, Lupo po imenu, je djal svojemu pajdašu, z imenom Orzo: „To tedaj je kačje gnjezdo, kjer stanuje oni grozoviti mož, ki je že toliko naših pajdašev spravil na vislice? Le čakaj; kmalu bodeš poginil v grozних mukah. Zvezati te hočemo, da boš zgorel v plamenu, ki ti ga zanetimo v lastnem gradu!“

„Če nam pa spodleti,“ pravi mlajši Orzo, „potem gorjé nam. Splača se pa vendar, da se malo potrudiva za vitezove zaklade.“

Hudobni Lupo je djal: „Meni niso zakladi toliko mar kot vitezova glava. Če njega usmrtime, imamo tudi zaklade, in lahko bomo mirno živeli, ne bo nam treba več ropati. Čuj, kaj še storiva. Njegovo obleko vzameva saboj. Ti bodeš nosil zlato verigo krog vratu, jaz pa vitežki križec. Zbežala bodeva v daljno deželo, kjer sva nepoznana, in vse nas bode častilo kot veljavne može.“

„Vse prav,“ reče Orzo „vendar meni je nekako čudno pri srci.“

„Kaj čudno?“ zavpije Lupo, „saj smo se do dobrega zgovorili. Pajdaši naju že komaj čakajo. Kakor hitro zagledajo tri luči na oknu najine

spalnice v gradu, pride nama jih sedem na pomoč. To so ti krepki možje, ki zdaj vsako noč čakajo najinega znamenja. Skozi mala vrtna vrata jih spustiva v grad, in kaj ne bi mi deveteri pokončali nekoliko spečih ljudi? Pogum velja in sreča je naša.“

Lenartu, čuti te naklepe, so kar lasje kviško stali. Vendar je bil previden in se je delal, kakor bi nič ne umel. Hodil je za njima, trgal cvetlice in piskal na pero. V srcu pa je prosil Boga, naj tem hudobnežem prekriža naklepe. Sklenil je, spremiti ju do Sokolovega, ter vitezu vse razodeti.

Primeri se pa, da se starejši Lupo spodtakne; in skoro bi bil v prepad zdrčal, da se ni prijel za trnjev grm. Pri tej priliki je videl deček, da ima ropar pod romarsko haljo res skrit železen in oster meč; kretal se je pa, kakor bi ne bil nič zapazil. Stari hudobnež se je urno pobral in meč skril; zraven pa dečka ostro opazoval, malo da ga ni z očmi predrl.

Prišli so do strašnega prepada, v čigar dnu je divje šumela peneča se reka. Na vsaki strani je molela skala nad prepadom, in na njo je bilo oprto dolgo smrekovo deblo, le odzgoraj malo obtesano. Po tej brvi se je prišlo čez prepad. Lupo je djal svojemu tovarišu: „Morda je pa deček vendar opazil, da sem oborožen; kaj ko bi naju izdal? Zatorej ga hočem z brvi suniti v prepad, potem se nama ni bati.“

Lenarta je kar mraz obšel pri teh besedah, zaostal je nekoliko korakov in djal: „Tu čez se pa že ne upam, ker se mi rado v glavi zvrtil.“

Stari reče: „Nič se ne boj dečko; jaz te ponesem čez brv; le pojdi sèm!“ Že je stegnil roke po njem, da bi ga vzdignil: toda Lenart je vpil in se nazaj umaknil, češ, da bo kar v grmovje zbežal, če se mu ropar približa. „Oh pustite me,“ vpil je, „lahko bi oba padla v prepad. In če pridem tje, kdo mi pomaga nazaj? Pustite me domov. Sokolovo ni več daleč in pota ne moreta zgrešiti, torej sem vama zanaprej odveč.“

Orzo je res mislil, da se deček boji brvi; saj še sam ni stopil rad na-njo, zato je djal onemu laški: „Stavim, da deček ni ničesar zapazil; vsaj razumel ni, kaj sva govorila. Preneumen je za take reči. Pusti reveža nazaj.“

„Pa naj gre!“ oglesi se stari. Vendar brv hočeva podreti. Ko bi bil deček tudi kaj zapazil, nikdo ne more za nama. Mostú pa nobenega ni na daleč. Jutri naj pride komur se ljubi.“

Roparja vzameta svoje torbe in se podasta čez brv, ne da bi se dečku za postrežljivost zahvalila. Od one strani je zaupil Lupo: „Deček, prav si imel; človek bi se tu kaj lahko pone srečil. Ker je brv že slaba in trohnjena, bova jo podrla, naj pa ljudje boljšo postavijo.“

Rekši sta brv sprožila, da je z grozovitim ropotom padla v penečo reko. Ko sta se roparja za ovinkom skrila, jel je Lenart teči, kar so ga noge nesle, da bi tem prej naznanil gospej strašno novico. Komu bi sicer zaupal grozovito skrivnost?

IV.

Na Višegradu pač nihče ni slutil, kaka nesreča preti Vladomirovim. Ema je le sanjala o Sveti deželi in o lepih pripovedkah romarjev. Grajski pa so po navadi opravljali svoja dela. Proti večeru ste šli gospe z Višegrada v dolino gledat, kaka so žita in drugi sadovi. Klasje je že rumenelo, in obetalo bogato žetev. Lan je modro cvetel in dajal polju krasen obraz. Mati in hčerka ste se veselili njunega posestva tem bolj, ker se jima je zdelo po Vladimirjevem posredovanji kakor iz nova podarjeno, ter ste hvalili Boga.

V tem pridirja Lenart ves poten in v eni sapi kriči: „Oh, milostna gospa! — To je strašno. Moža, ktera sem spremljal, nista prava romarja, ampak roparja sta in ubijalca. Viteza Vladimira hočeta umoriti, njegov grad oropati in zažgati.“ Dalje Lenart ni mogel govoriti, preveč je bil upehan. Padel je na tla pod jabelko, kakor bi bil omedlel, in dolgo dolgo je bilo treba, da je zopet mogel spregovoriti.

Pavla in Ema ste kar ostrmeli. Gospa je zaklicala: „O milostni Bog, usmili se blazega Vladimira in njegove družine!“ — „Usmili se ljubljene Dragice,“ pristavila je Ema tresoča se;

odvrni, o Bog, to nesrečo, sicer umrjem od žalosti!“

„Oh Ema,“ prosi mati, „hiti v grad, kar te noge nesó, jaz pridem z dečkom kmalo za teboj. Teci urno, in skličí celo družino vkup. Konje naj zasedejo in na Sokolovo dirjajo, kar najhitreje morejo, če tudi vsa živina pogine.“

Ema je bila urnih nog v gradu in tamkej vpije, da vse vkup leti. Na kratko jim razloži, da je Vladimirova družina v nevarnosti. Vsi so se zavzeli, tožili in upili, kakor bi bil Višegrad v roparski oblasti.

Sedaj pride gospa z dečkom, ki ji je med potjo dogodke istega dne natančno razložil. „Kaj stojite vnemarni in javkate? Sedite na konje, hitite in rešite, kar se dá!“

Tedaj pristopi stari nadkonjar rajnega viteza, in reče spoštljivo: „Milostna gospa! To ne more biti. Ta dva malopridneža sta komaj še eno uro od Sokolovega; mi imamo po cesti petnajst ur do tje, dan pa se je že nagnil. Z mladim konjem pridem komaj v jutro tje, naši delavski konji pa niso za ježo. Kar je bilo boljših konj za vojsko, veste, da smo jih prodali po smrti viteza. Jaz ne vem za nobenega konja v okolici, ki bi bil sposoben za to.“

Blaga gospa je stala nema in vila roke. Solze so jo oblile, in z razprostrtimi rokami je molila proti nebu: „Nikjer ni pomoči, kakor le pri tebi o Gospod! Usmili se vendar blazega Vladimira, ki je bil do mene tolikanj usmiljen. Oh Ema, moli, prosi Boga, da bi naše dobrotnike rešil!“

Ema je sklenila roki in goreče molila: „Ljubi Bog! Pomagaj vendar njim, ki so nam tako ljubeznjivo pomagali!“ Vsi grajski so roke sklenili in glasno molili.

Gospa pa je zopet prigovarjala: „Res težko je priti pred polnočjo do Sokolovega. Vendar naj eden ali drugi poskusi. Ena sama beseda, en sam trenutek in Vladimirovi so rešeni. — Lenart bi gotovo šel, da ni utrujen do smrti. — Martin, ti si mlad in imaš urne noge. Sto cekinov ti dam, če dojdeš o pravem času na Sokolovo.“

„Gospa! Iz srca rad bi šel, ali v temni noči nikdo ne pride živ čez gore. Padel bi brez dvoma v žrelo divjih prepadov.“

„Pa še brv je podrta“, ogласi se Lenart, „peruti bi moral imeti, da pridem čez prepad.“

„Kaj, peruti?“ zakliče Ema in oko se ji svetli. „Zdaj mi pride na misel, kako bi se Vladimirovim sporočilo o roparskih naklepih. Vitez sam mi je naročil, naj imam golobčka prve dni zaprtega, sicer bi všel, in se — kakor je daleč — na Sokolovo vrnil. Golobčku tedaj navežemo pisemce krog vratu in ga spustimo.“

„O, Bog!“ zavpije gospa, „tisočera ti hvala za to misel; sam angelj božji ti jo je vdihnil draga Ema!“

Ema hiti po golobčka, mati pa gre v izbo napisat svarilni listek vitezu Vladimiru. Ta list zvije vkup in ga pritrdi na rdeč trak, kojega je golobček vedno krog vratu imel. Ema gre z golobčkom pred grad, spremljana od vseh grajskih ter spusti živalico. Ta se urno dviga v sinji zrak

— šviga nekoliko trenotij sem in tje, potem pa zleti proti Sokolovem. Vsi so bili veseli in so hvalili Boga, da je Emi to srečno misel vdihnil. Z gorečimi željami so spremljali golobčka, dokler jim ni zginil izpred oči.

Pavla in Ema pa ste bile še vedno v skrbeh. Bode li golob srečno dospel na Sokolovo. Če pride v kremplje ropnim ticam? — Če med potjo umaga, ali prepozno pride? — Morda ga Vladimirovi ne bodo zapazili in potem gorje jim! — Mati in hčerka ste sedle k oknu, ter zrla proti Sokolovemu. Neizrečeno tesno jima je bilo pri srcu. Kar zasvetilo se bo v daljavi in potem vemo, da je golobček zamudil.

Polnoči je že odbila, a niste se še umaknili od okna. Hud vihar je razsajal po gojzdu in gosta tema je pokrivala zemljo. — O groza! Tam za gorami se sveti, obe trepetate od strahu. „O Bog,“ zakliče Ema, „že se vidi plamen; vedno višji se dviga!“ Malo da obe niste padli v omedlevico. Vendar kmalo ste se prepričali, da ni ogenj, ampak mesec je z navadnim svitom naznanjal svoj vzhod, in v kratkem visoko plaval na nebu. Ognja pa ni bilo zapaziti celo noč. Veliki kamen se jima odvali od srca, ko je dolga in strašna noč minila in vendar enkrat napočila jutranja zarja. Z veseljem ste jo pozdravili in Boga hvalili za srečno prestano noč.

V.

Pavla in Ema ste tedaj lahko vedli, da Sokolovo ni pogorelo; saj ponoči se ogenj po svitu spozna celo daleč. Vendar ste bili v skrbeh, kaj se je zgodilo z življenjem in imetjem Vladimirove družine. „Rada bi dala ves svoj kinč in še kaj več, ko bi nam kmalu došla vesela vest iz Sokolovega,“ djala je večkrat Pavla. Čakati je bilo treba, ker ni bilo mogoče sporočiti tako hitro. Godilo se je pa takole na Sokolovem.

Vitez Vladimir, Vida in Dragica so prejšnji večer prav veseli sedeli krog mize v gornji sobani. Solnce se je ravno poslavljalo za isti dan in zlati žarki so še enkrat zasijali v jedilno sobano. Tedaj vstopi služabnik in sporoči, da sta dva romarja došla v grad. Vitez reče postreči jima. „Po večerji naj prideta gori povedat kaj zanimivega od njunega romanja. Dajte jima tudi vina, da bosta bolj zgovorna!“ Služabnik odstopi in Dragica se že veseli slišati lepih povesti. Oh, da so vedeli, kaka nevarnost jim preti!

Ko so tedaj srečni in zadovoljni vkup sedeli in se pogovarjali, naenkrat zakliče Dragica: „Joj, joj, moj golobček!“ Res je ferfetal golobček zunaj pred zaprtim oknom in s kljunčkom trkal na šipo,

češ, naj mu odpro. Dragica naglo odpre okno in takoj je golobček na njeni rami, ter se ji nezrekljivo sladka. „Glej no, Dragica,“ djala je mati, „kako lep, rdeč trak ima krog vratu — če se ne motim, je papir pritrjen na njem — prav pisemce je. Otrokom res vse pride na um.“

Vitez pregleduje list in vidi od zunaj napisano: „Berite nemudoma!“ „No,“ reče smehljaje, „to ti je sila!“ Vzame tedaj list v roko, bere in — obledi. „Mili Bog!“ zakliče vitez in umolkne. „Za božjo voljo, kaj je?“ vprašate oni dve. In vitez bere iz lista:

„Preblagi gospod! Dva romarja, ki sta se danes večer gotovo že pri vas oglasila, sta grozovita roparja one čete, katero ste nedavno razkropili. Starejši je Lupo, mlajši Orzo. Pod romarsko obleko imata meče skrite in prsni oklep. To noč imajo namen umoriti Vas, gospo, Dragico in vso družino; grad hočejo oropati in zažgati. Na pomoč jima pride še sedem hudobnih pajdašev, ki že več večerov čakajo na zgovorjeno znamenje — tri luči na oknu sobane, kjer navadno ptujce prenočujete. Ta dva roparja jim bosta odprla mala vrtna vrata in potem se ima začeti klanje. Bog daj, da bi golobček srečno došel k Vam s tem pismom, potem se lahko rešite. Po drugem potu Vam nismo mogli dati poročila. Prosim Vas, kakor hitro to pismo prejmete, pošljite takoj konjika do mene, da ne bom predolgo v skrbeh. Vaša hvalježna Pavla.“

Prve besede matere so bile: „O Bog, kako čudna so tvoja pota! Golobček nam je prinesel

rešenje kakor je nekdam prinesel oljkino vejico Noetovo barko. Oh, Dragica, pokleknimo in zahvalimo se Bogu za čudovito rešitev!

Tudi vitez je pripognil koleno in se sklenjenimi rokami zaklical proti nebu: „Mili Bog, Tebi hvala in čast!“ — Mati in Dragica ste šli v drugo sobano, vitez pa je oblekel železni oklep, ter nastavlil dva najgorša vojščaka v sosedno sobo. Romarja pa je povabil, naj prideta gori.

Ponižno stopita v sobo in se globoko priklonita; Lupo, starejši izmed njiju, nagovori se sladko besedo viteza: „Preblagorodni gospod in vitez! Ravno prideva iz Višegrada, kjer so nama naročili, prelepo pozdraviti Vas in vso družino. O kako sva srečna, da Vas vidiva v obličje; Vas, ki ste slavni po svoji vojskini sreči; Vas, kterege vdove in sirote hvalijo kot najmilejšega zaščitnika, kterege pobožna Pavla časti kot največega dobrotnika. Pavla! To vam je blaga gospa. Sprejela in pogostila je naju s častjo, ktere nisva vredna. In Ema je ljubeznjiva ko angelj; jokala je, ko je čula najine pobožne pripovedi. Veliko Vam imava povedati z Višegrada, a za zdaj naj le še sporočiva, da so vsi pri najboljšem zdravju in tudi golobček se dobro počuti.“

Vladimiru so bile te čez mero priliznjene besede neizrekljivo zoprne. Nejevoljen je bil, vendar se je premagoval, ter mirno, a resno vprašal: „Kdo sta pa vidva?“ — „Uboga romarja sva, potujoča iz svete dežele proti domu.“ — „Kako je vama ime?“ — „Jaz sem Janez,“ odgovori Lupo, „ta moj stričnik pa France.“ — Kaj pa

zelita od mene?“ — „Prenočišča prosiva samo za nocoj. Jutri zgodaj odrineva dalje, ker doma naju že težko pričakujejo.“

„Lažnika!“ zakriči vitez z grmečim glasom. „Vajina imena nista Janez in France, ampak ti stari potepuh se zoveš Lupo, a ti mladi hudobnež Orzo. Vidva nista romarja iz svete dežele, ampak roparja sta, ubijalca in požigalca. Vama ni za prenočišče; ropat sta prišla in ubijat. Toda hudobija pride prej ali slej na dan, zaslužena kazen, nikomur ne odide. Hoj, vojščaki, pridite in slecite potepuhoma pobožno obleko, da se pokažeta, kar sta! Poberite jima meče, vklenite ju in zaprite v najtemnejšo ječo!“

Vojščaka sta pristopila in vitezovo povelje spolnila. Roparja sta stala v njuni pravi obleki pred vitezom. „O nesramna hinavščina! Tako sta tedaj sleparila ljudi? Proč z vama v ječo!“ Na rokah in nogah vklenjena sta šla z vojščaki.

Ko sta doli v temni ječi sama ostala, reče Orzo: „Kako je vendar zvedel vitez o najnih naklepih? Saj vse vé, kar sva med potjo govorila. Morda je deček res umel najin razgovor in naju izdal.“

„Tedaj je priletel skozi okno v gornjo sobano,“ pravi Lupo; „jaz sem ves čas imel glavni vhod pred očmi. Ta čas, kar sva midva v gradu, ni živa duša prišla čez mostiček. Vitez mora biti v zvezi s samo hudobo.“

Stari hudobnež se je kar penil od jeze, rotil in preklinjal viteza. „Ta grozovitnež edini je kriv najine nesreče.“ Stari grešnik Lupo ni hotel spre-

videti, da je le zavaljo svojih hudobij prišel v ječo. Orzo pa je začel jokati in staremu zapejlivcu očitati: „O zakaj sem poslušal tvoj zapejliivi glas! Obljubil si mi prijetno življenje, čast in bogastvo, zdaj bom pa moral sramotno umreti. Vedno si me odvrčal od Boga in vere, češ, saj ni večnosti, ne pekla. Neki notranji glas mi je rekel, da je Bog, ki hudo kaznuje že na tem svetu, veliko ostreje pa v večnosti. O da bi bil slušal ta glas. Kaj mi pomagajo zdaj vsi zakladi! Raje bi kamenje tolkel ali drva sekal, da bi imel le mirno vest. Maščevalna roka me je zadela in v to strašno ječo pahnila. O, da bi vsaj milost našel pred Bogom! O, da bi mogel posvariti vse ljudi, naj nikar ne hrepene po bogastvu in spačenemu življenju, ki se že na tem svetu tako strašno maščuje!“

Vojščaki Vladimirovi so imeli to noč še važen posel. Kakor hitro se je noč storila in so zvezde na nebu migljale, postavili so tri goreče sveče na okno izbe, kjer so navadno ptujci prenočevali, potem so šli z vratarjem na vrt za mala vratica, in čakali, da roparji pridejo. Dolgo so zastonj čakali. Polnoč je odbila in mesec je priplaval na jasno nebo, ter razsvetljeval grad in njegovo okolico. Vojščakom to ni bilo všeč; jezili so se in eden je tiho djal: „Ves trud je zastonj; roparji bodo prišli, in nas precej spoznali.“

Vratar pa reče: „Čujte, dobra misel je šinila v glavo. Le malo potrpite!“ To rekši, je šel v grad; kmalu pa se vrne v oni romarski halji, s klobukom in školjkino lupino na glavi.

„Tako le,“ pravi, „zdaj me pa ne bodo spoznali. Vi se pa skrijte za oni steber, da vas koj ne zagledajo.“ — Zopet čakajo precej časa.

Zdaj se začuje trkanje na vrata. Vrtarar jih tiho odpre. Pred njim stoji eden onih sedem naznanjenih roparjev in vpraša zamolklim glasom: „Pridemo li prav?“ — „Čisto prav,“ odgovori vrtarar ravno tako zamolklo; „le tiho bodite, in idite vsi notri!“

Vsi so vstopili po prstih hodeč. Vsaki je imel žvepleno bakljo v roci; okoli pasa pa meč. Ko je slednji vstopil, zaklene vrtarar duri, dene ključ v žep in zavpije: „Halo, zdaj pa le po njih!“

V hipu so priskočili vojščaki in takoj je imel vsaki enega roparja v pesti. Tudi vitez je prihitel s hlapci iz gradu. Nekateri so imeli svetle meče v roci, drugi goreče baklje. Svetlo je bilo na vrtu ko po dnevi. Roparji so se tako prestrašili, da jim ni prišlo na um, prijeti za meče. V naglici so bili vklenjeni in vojščaki so jih odpeljali v ječe.

Vitez pa je resno rekel: „Tako se godi hudobnežem. Kdor drugim jamo koplje, sam pada vanjo.“

111

VI.

Na Višegradu so bili še zmirom v velikih skrbah. Ema je vsako uro gotovo desetkrat stopila na visoki grajski stolp, da bi se sama prepričala, če gre kak sel s poročilom. Toda poldne je minulo pa nikogar ni bilo. Mater in hčer je jelo skrbeti. Ure so jim bile strašno dolge. Ko je Ema proti večeru zopet s stolpa gledala v daljavo, zapazi na cesti voz, obdan s konjiki. Urno zdrči po stopnicah v materino izbo in vpije: „Mati, mati. Voz se bliža gradu, menim, da so sami prišli!“ Obe ste hiteli po hribcu doli.

Vitez Vladimir, gospa Vida in Dragica so šli na pot, preden je zarja zasijala. Sami so hotli poročilo prinesiti na Višegrad; ustmeno so se namenili hvalo izreči svojim rešiteljem. Ko je vitez Pavlo in Emo zagledal, razjahal je konja, Vida in Dragica pa ste stopili z voza. Pristrčno so se pozdravili, in kdo popiše besede hvaležnosti, s katerimi so se Vladimirovi zahvaljevali svojim rešiteljem! Vsi so bili veseli; peš so šli v grad in se med potjo razgovarjali o prestani nevarnosti.

Na večer so skupno večerjali in ves čas so se razgovarjali le o tej strašni noči. Lenart je na nizo nosil, in Bog zna kolikokrat je moral ponav-

ljati ves razgovor roparjev. Vendar se je videlo, da je rad pripovedoval. Prav na široko pa je razkladal, kako mu je trda predla pri oni brvi; da je namreč mlajši ropar prosil starega, naj pusti dečka nazaj. „Zatorej,“ pravi Lenart, „prosil bi tudi jaz milosti za Orzota. Zdi se mi, na ni še popolnoma spridenega srca. Naj bi pač, milostni gospod vitez, njemu odmenili manjšo kazen!“ Vsi so Lenartovo prošnjo podpirali.

Konec večerje prime vitez Vladimir za srebrno čašo in napije: „Jaz pijem na zdravje gospice Eme! Njej je prišlo na misel, poslati nam poročilo po golobčku; njej se imamo zahvaliti, da nismo danes pokopani pod pepelom Sokolovega. Bog jo živi!“

Dobra Ema pa je odgovorila: „Gospod vitez! Dragica se je golobčeka usmilila in v svojej prijaznosti ga podarila meni; ko bi ne bila tega storila, bi vam ne bili mogli poslati svarila. Njej gre toraj čast.“

„Hvala Bogu,“ djala je Pavla, „oba otroka sta dobra! Vendar nikar se ne prevzemita, zakaj Lenart ima še več zaslug za to rešitev, ko vedve. Iz hvaležnosti do naših dobrotnikov je ta ubožec do smrti utrujen pritekkel naznanit nam roparske naklepe.“

„Prav imate gospa,“ povzame Vladimir, natoči vina v srebrn kozarec, nekoliko odpije, nato pa poda kozarec Lenartu rekoč: „Pij, deček, na naše zdravje! Pokazal si, da si zvest in da imaš blago srce. Vzel te bom za svojega, in te dal vitežko vzgojiti.“

Na to Vida: „Bog povrni tudi ljudomilemu Miroslavu, da se je ubozega dečka usmilil in ga na svoj grad vzel!“

„Vitez Vladimir,“ reče Pavla, „ni bil nič manj usmiljen; saj se imam njemu zahvaliti, da mi je ohranjeno vse posestvo. To dobroto mu je Bog povrnil po čudoviti rešitvi.“

„V resnici,“ povzame zopet Vladimir besedo, „Bogu gre čast in hvala! On se je milostno na nas ozrl in po nedolžnem golobčku velike reči storil. Pa tudi gospé in otroci lahko veliko dobrega storé, ako imajo stanovitno voljo in zapajo v Boga, kakor ravno gospa Pavla in gospica Ema. In ker je Ema v svoji mladosti meni in celemu cesarstvu rešila pomenljiv mejni grad, stavl bodem cesarju predlog, da jej — kot prihodnji posestnici Višegrada — dovoli grb z belim golobčkom, ki ima oljkino vejico v kljunčku.“

„Dobro, dobro,“ klicali ste Vida in Dragica. Tu smukne iz izbe in v kratkem prileti golobček notri in se vsede na Emino roko. Kdo popiše njeno veselje; golobček je imel zlato oljkino vejico v kljunčku. Vida je djala: „Zlato oljkino vejico, ki pomeni rešitev iz nevarnosti, vzemi, draga Emica, v znamenje naše hvaležnosti. Poddarili so mi jo v davnem času moja mati, da sem jo nosila v laseh za kinč. Nosi jo tudi ti. Ko so mi dali mati vejico, povedali so mi naslednjo kitico, ki se nad nami spolnuje. Glasi se:

Zaupaj v vsih težavah
V Očeta na višavah!
Njegova roka te podpira,
Če svet te al' pekel zatira.“

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000512919

